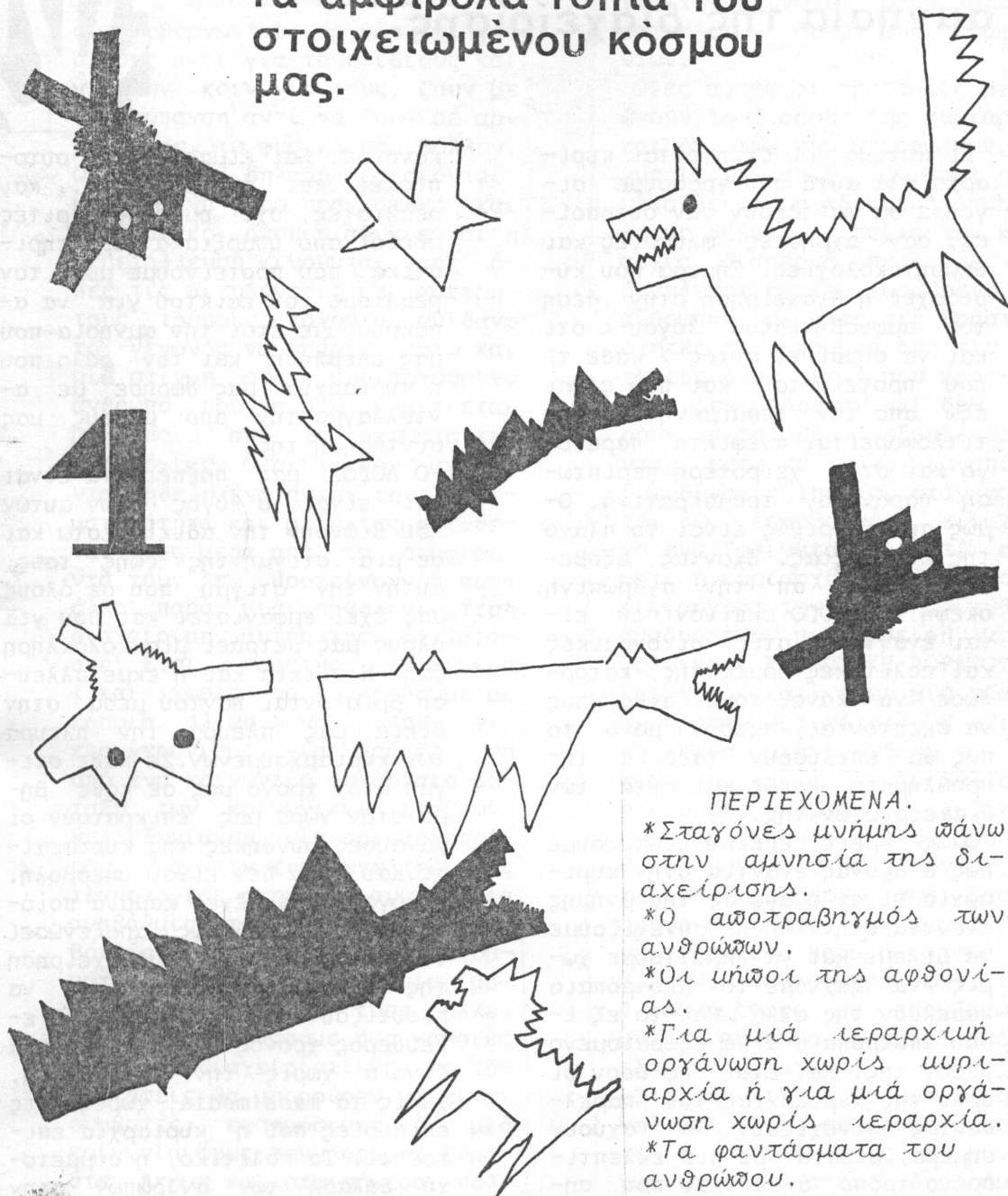

ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ

που οδηγούν πέρα από
τα αμφίβολα τοπία του
στοιχειωμένου κόσμου
μας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

*Σταγόνες μνήμης πάνω
στην αμνησία της δι-
αχείρισης.

*Ο αποτραβηγμός των
ανθρώπων.

*Οι υψώσεις της αφρονί-
ας.

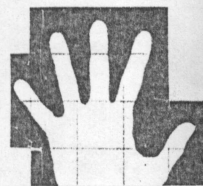
*Για μία ιεραρχική
οργάνωση χωρίς ιερι-
αρχία ή για μία οργά-
νωση χωρίς ιεραρχία.

*Τα φαντάσματα του
ανθρώπου.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΕΞΟΥΣΙΑ ΚΑΙ
ΤΗΝ ΥΠΑΡΞΗ.

σταγόνες μνήμης πάνω στην αμνησία της διαχείρισης.

Γι' αυτούς που σκέπτονται κυρίως όλα αυτά που γράφουμε σίγουρα θα φαντάζουν σαν ουτοπίες, σαν άχρηστες φλυαρίες και θεωρητικολογίες. Σήμερα που κυριαρχεί η διαχείριση στην θέση του αμφισβησιακού λόγου < ότι και να σημαίνει αυτός > κάθε τι που προτείνεται και που είναι έξω από την θεσμιζόμενη άποψη, τιτλοφορείται ανέφικτο, παράλογο και στην χειρότερη περίπτωση παράνομο, τρομοκρατικό. Όμως αυτό ακριβώς είναι το πλάνο της κυριαρχίας. Έχοντας εξοβελίσει μέσα απ' την ανθρώπινη σκέψη τον ΛΟΓΟ εκείνον που είναι ενάντιος στις οικονομικές και πολιτικές δομές της, κατόρθωσε να κάνει τους ανθρώπους να σκέπτονται, σχεδόν μόνο το πως θα επιλύσουν τα δικά της προβλήματα καθώς και αυτά των διαχειριστών της.

Όμως εμείς επειδή πιστεύουμε πως ο αγώνας ενάντια στην κυριαρχία είναι ο αγώνας της μνήμης ενάντια στην λήθη, συνεχίζουμε να μιλάμε και να πράττουμε χωρίς να ξεχνάμε το αποτρόπαιο παρελθόν της αλλά και το εξ ίσου αποτρόπαιο αλλά εξωραισμένο παρόν της. Και έτσι εφ' όσον οι όροι της κυριαρχίας του παρελθόντος συνεχίζουν να ισχύουν σήμερα, βέβαια με πιο εκλεπτισμένο τρόπο, αλλά και που σημαίνει πιο καθολικό και κατασταλτικό, τότε σίγουρα και πρέπει να μιλάμε με την μνήμη μας ακυρίευτη από την λήθη που επιβάλλει η διαχείριση. Και αυτό

κάνουμε. Και είμαστε και ουτοπιστές και ονειροπόλοι... και ρεαλιστές, όχι όμως υποκριτές άδαιοι από υπαρξιακά χαρακτηριστικά, που προτείνουμε μόνο τον ρεαλισμό του εφικτού για να αποκρύψουμε έτσι την αμνησία που μας επεβλήθη και τον ρόλο που η κυριαρχία μας δώρησε με αντάλλαγμα την από μέρους μας συντήρησή της.

Ο ΛΟΓΟΣ μας πρέπει να είναι και είναι ο λόγος όλων αυτών που βιώνουν την αδικία έστω και σε μια στιγμή της ζωής τους, αυτήν την στιγμή που σε όλους μας έχει εμφανιστεί και που για όλους μας μετράει μια ολόκληρη ζωή. Η αδικία και η εκμετάλλευση βρίσκονται παντού μέσα στην δικιά μας πλευρά, την πλευρά των κυριαρχούμενων. Σε κάθε στιγμή στον χρόνο μας σε κάθε βήμα στον χώρο μας επικρατούν οι βάνουσες συνθήκες της κυριαρχίας. Και αυτό δεν είναι υπερβολή. Η εργασία δεν έχει καμιά ποιότητα, έχει πλήρως αποξενώσει τον άνθρωπο και η διαχείρισή της γίνεται με τρόπο ώστε να πλουτίζουν οι κυρίαρχοι. Ο ελεύθερος χρόνος δεν έχει κάποια έννοια χωρίς την κατανάλωση, χωρίς τα mass media, χωρίς τις επιθυμίες που η κυριαρχία επιτρέπει. Το πολιτικό, η συμμετοχή δηλαδή των ανθρώπων στην κοινωνική διαχείριση έχει εδώ και αρκετό καιρό γίνει η πολιτική των πολιτικών και των κομμάτων. Και οι κοινωνικές σχέσεις, ο ιστός που συνδέει τις

υπάρξεις κάνοντάς τες ανθρώπινα όντα, αντικαταστάθηκε από τον ιστό που έπλεξε η αράχνη της κυριαρχίας με τα μέσα του μαζικού ελέγχου και της καταστολής. Οι άνθρωποι με λίγα λόγια, διαχειρίζονται αντί να διαχειρίζουν, ετεροκυβερνώνται αντί να αυτοκυβερνώνται, εργάζονται για άλλους αντί για τους ίδιους και για την κοινωνία τους, ζουν με την ρύπανση αντί να ζουν σε αρμονία με το φυσικό περιβάλλον. Ουσιαστικά δηλαδή βρίσκονται μέσα σ'ένα χώρο πραγματικό και φανταστικό, όπου η αδικία και η εκμετάλλευση κινούνται προς όλες τις διευθύνσεις με αμέτρητους τρόπους, κάνοντας απίθανο το γεγονός να υπάρχει έστω και μια στιγμή στον κυριαρχούμενο άνθρωπο που να μην συναντιέται με κάποιο από τα οχήματα της κυριαρχίας. Όλοι λοιπόν αγνοώντας ηθελημένα αυτήν την πραγματικότητα και μιλώντας ο καθένας τους μέσα από τα συμφέροντά του, δεν προτείνουν τίποτα άλλο παρά μία ορθολογικότερη διαχείριση αυτής της κατάστασης. Έτσι, παρατηρούμε σήμερα < και χωρίς να το κρύβουμε με κάποια θλίψη > να μιλούν για εκσυγχρονισμό, για πρόοδο μέσα από ένα κοινωνικό συμβόλαιο μεταξύ των κοινωνικών εταίρων, για εξυγίανση, για ορθολογοποίηση, για την εισαγωγή της νέας τεχνολογίας στην παραγωγή, για αναβάθμιση του ρόλου του κοινοβουλίου, για διαφάνεια, αποκομματικοποίηση, αξιοκρατεία, μανάτζερντ. Και για τόσα άλλα. Βέβαια δεν αγνοούμε πως κάποιες από τις διαχειριστικές προτάσεις θα μπορούσαν να είναι συμβατές, εφαρμόσιμες σε μία κοινωνία όπως την οραματιζόμαστε. Ακόμη και στο σήμερα, πολλές απ'αυτές ανακουφίζουν κατά μια άποψη τους εξουσιαζόμενους. Όμως δεν μπορούμε σε καμιά περίπτωση να τις δεχόμαστε σαν τις αιχμές, σαν τα δομικά στοι-

χεία των προτάσεών μας για έναν καλύτερο σημερινό και αυριανό κόσμο, όπως κάνει η κυρίαρχη πλειοψηφία, τα κόμματα, τα συνδικάτα, οι οικονομικές ή άλλης φύσεως ομάδες συμφερόντων, όλη αυτή δηλαδή η φάρμα που ομιλεί για την κοινωνία μέσα από την οπτική των δικών της συμφερόντων.

Όλες αυτές οι προτάσεις βελτιώνουν τους όρους της κυριαρχίας και όχι των κυριαρχούμενων. Πράγματι, ενώ όπως τονίσαμε η εκμετάλλευση, η αδικία ή όπως αλλιώς θέλετε να πείτε την κυριαρχία, διαπερνά προς όλες τις διευθύνσεις τον χωρόχρονο του ανθρώπου, σε όλες τις δραστηριότητές του, καμιά από τις προτάσεις όλων αυτών που προαναφέραμε δεν μπόρεσαν και δεν μπορούν να επέμβουν εξουδετερώνοντας έστω και μόνο μια από τις διευθύνσεις της. Και όταν φαίνεται πως επεμβαίνουν, είναι μόνο ένα "φαίνεται", γιατί πράγματι η κυριαρχία επανα-ιδιοποιεί γρήγορα την χαμένη διεύθυνση αναδυόμενη πιο έμπειρη, με μεγαλύτερη ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΟΡΑΤΟΤΗΤΑ. Και αυτό γιατί έχει μία εξαίρετη προσαρμοστικότητα. Η εξέλιξη της είναι μια σύνθεση των αναγκών της και του περιβάλλοντος στο οποίο υπάρχει. Η εξελικτική πορεία της περνά μέσα από τους διαδρόμους του παρελθόντος, σκοτεινούς, γεμάτους από βασανισμένα πνεύματα και κομματιασμένα ανθρώπινα κορμιά, στους διαδρόμους του σήμερα, φωτεινούς, δικοσημένους με αποβλακωμένα μυαλά και ευνουχισμένα από την εξούσια σώματα.

Σ'αυτήν την κατάσταση οι σημενοί άνθρωποι αποτραβηγμένοι από τα ουσιώδη της κοινωνίας, περιπατητές στους διαδρόμους της κυριαρχίας, δεν έχουν τις δυνάμεις εκείνες για να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις για μια αγωνιστική προσπάθεια, τέτοια ώστε να αλλάξουν τις πρωτεύου-

σες κυρίαρχες δομές και κατά συνέπεια την ιδεολογία και τις συμπεριφορές που αυτές παράγουν. Δεν έχουν δηλαδή τις δυνάμεις για να καταργήσουν την καπιταλιστική οικονομία, ανακαταθέτοντας τις παραγωγικές δυνάμεις μέσα από την αλλαγή των παραγωγικών σχέσεων, καταργώντας έτσι και την ιδεολογία που αυτή η οικονομική κατάσταση παράγει, για να καταργήσουν τον καταναλωτισμό που ξεφτιλίζει, εθίζει, φυλακίζει τις επιθυμίες και τις ανάγκες, κατασπαταλώντας το συνολικό κοινωνικό εισόδημα, για να ξεπεράσουν όλα εκείνα τα σχήματα εξουσίας που κατέχουν ρόλους κυριαρχίας, όπως τα κόμματα, το κοινοβούλιο, τους μηχανισμούς ελέγχου και κατ'αστολής, το κράτος, τις φυλακές κ.λ.π. Και γενικά δεν έχουν το υπαρξιακό σθένος για να εξουδετερώσουν τις δομές και τους θεσμούς εκείνους που στηρίζουν τις σχέσεις κυριαρχίας, που στηρίζουν τους ποικιλόμορφους διαχειριστές.

Και γι' αυτό επειδή είναι θεατές αλλά και συνένοχοι και συμμετοχοί σ' όλη αυτή την κατάσταση, κατακερματισμένοι από τα ενδοσταξικά αντικρουόμενα μικροσυμφέροντα, έχουν απεμπολίσει κάθε λόγο που θα εναντιωθεί άμεσα την νιρβάνα που τους κατασκεύασαν, αλλά και που βοήθησαν και αυτοί να κατασκευαστεί γύρω τους. Γνωρίζουν πως η κυριαρχία τους κτυπά από παντού. Αλλά ακριβώς επειδή έχασαν την ικανότητα να ενοχλούνται απ' αυτά τα κτυπήματα, που άλλοτε είναι τσιμπήματα καρφίτσας και άλλοτε ροπαλιές από γλόμπς, ελπίζουν πως μπορούν να ξεφεύγουν, έστω και μερικές ραβδιές στον κώλο κάθε τόσο. Και αυτό κάνουν. Υποκρίνονται πως δεν πονούν, ή καλύτερα πως οι ραβδιές δεν πέφτουν στο δικό τους κώλο, άσχετα αν τους βλέπουμε σχεδόν πάντα σκυφτούς, κυρτωμένους, σκελετωμένους πνευματικά και σωμα-

τικά.

Σε μια τέτοια παρακμή τι άλλο θα μπορούσε να είναι εφικτό και νόμιμο; Μόνο η διαχείριση αυτής της κατάστασης, η διαχείριση του αποτραβηγμού μέσα από τον δήθεν ρεαλισμό αυτών που μπορούν να επιτευχθούν. Και τι μπορεί να επιτευχθεί έτσι; Ένα τίποτα, ή καλύτερα μιά βελτίωση στις διευθύνσεις της κυριαρχίας, ένα κλίμα για την δημιουργία και νέων.

Τα πάντα στον Ελληνικό χώρο <και όχι βέβαια μόνο> δείχνουν σήμερα, στο πλανητικό έτος 1990, ότι έχει ξεχαστεί ο μαζικός λογος της αμφισβήτησης. Οι επιλογές, οι προτάσεις, τα προγράμματα, όλα, διαμορφώνονται στα πλαίσια ψευδο-σχημάτων, που υποτίθεται προτείνουν μια καλύτερη κοινωνία, αλλά στην ουσία προτείνουν μόνο μιά διαφορετική διαχείριση. Προοδευτικοί και συντηρητικοί, νεοφιλελεύθεροι και σοσιαλιστές, οπαδοί της ιδιωτικής πρωτοβουλίας ή της κρατικής κηδεμονίας, όλοι τους βέβαια δημοκράτες, συναγωνίζονται στο ποιός θα προσφέρει την καλύτερη επιλογή στην επιχειρούμενη αναδιάρθρωση της ντόπιας κυριαρχίας. Και η πλειοψηφία των Ελλήνων, αγρότες, υπάλληλοι, μικρομεσαίοι, παρακολουθεί και συμμετέχει αποτραβηγμένη μέσα στον τρόπο ζωής που έχει προκρίνει τα τελευταία χρόνια. < Και που συνίσταται από μια συντεχνιακή συμπεριφορά, μια κομματική ηθική, έναν μεγαλοιδεατισμό για όσα την αφορούν, μια υπακοή προς την εξουσία >.

Σ' αυτήν την κατάσταση, κάθε πρόταση που θα συντηρεί το status αυτό της παρακμής, θα ευνοεί όλους. Όχι μόνο τους κυρίαρχους αλλά και μεγάλα κομμάτια από τους κυριαρχούμενους. Και τέτοιες είναι οι προτάσεις που καταθέτουν σχεδόν όλοι σήμερα στον Ελλαδικό "πολιτικό" χώρο. Η διατήρηση των μικρών και μεγάλων συμφερόντων τους, συλλο-

γικών ή ατομικών, συμφερόντων οικονομικών, πολιτικών, κομματικών, ιδεολογικών, είναι ο μόνος στόχος τους. Αυτό όμως όχι μόνο εξουδετερώνει κάθε δυναμική που είναι ικανή να παράγει ριζοσπαστικό λόγο, αλλά εκπέμπει και μία ιδεολογία όπου όλα φαίνονται πως είναι σχεδόν εντάξει, σίγουρα με πολλά προβλήματα όπως λένε, αλλά που πάντως δεν είναι όπως ήταν στο παρελθόν. Αλλά αυτή η κυρίαρχη θέση είναι η επικράτηση της λήθης απέναντι στην μνήμη, είναι ακριβώς η διαχείριση που έχει επιβάλλει την λήθη στον επαναστατικό λόγο και έχει κάνει να "φαίνεται" παράλογη και αναχρονιστική κάθε αναφορά σ' αυτόν.

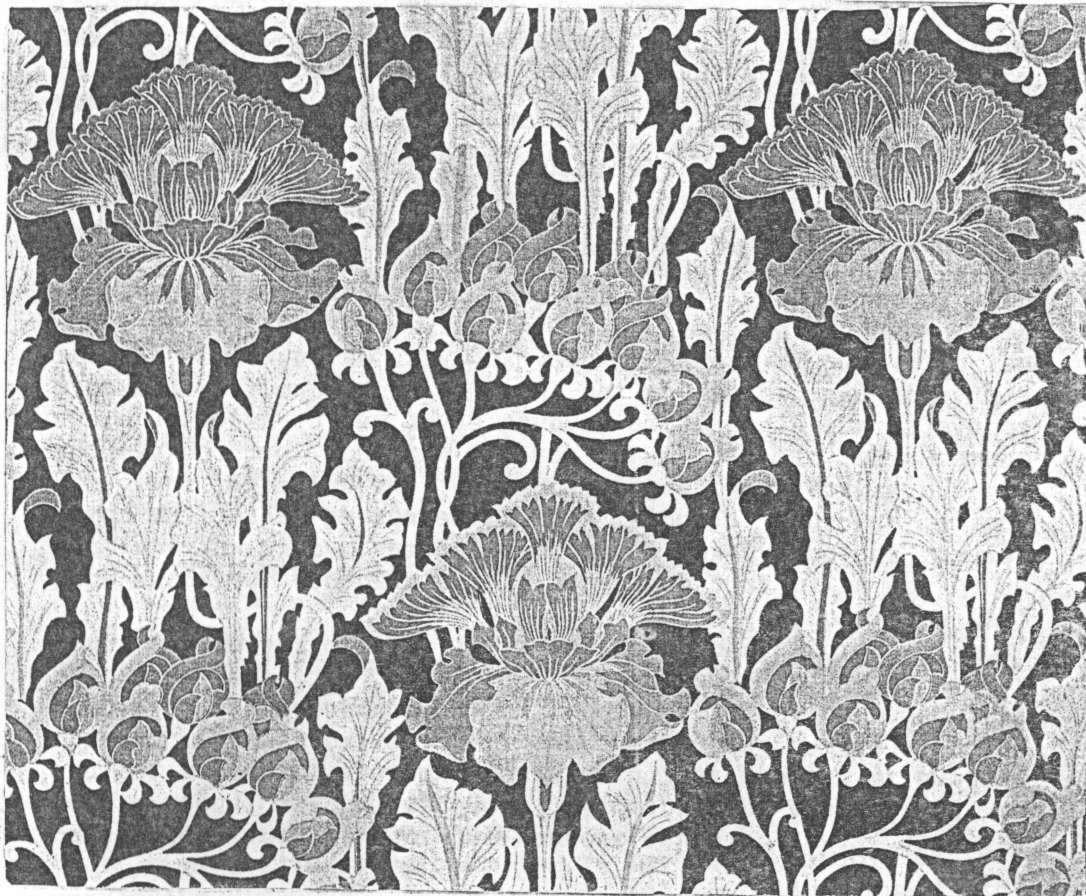
Όμως παρότι κυριαρχεί το καθεστώς αυτό της ελεγχόμενης μνήμης, είναι σίγουρο πως υπάρ-

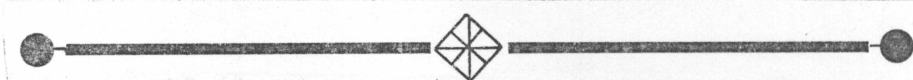
χουν ακόμη δίοδοι με πολλές διευθύνσεις μέσα στο κοινωνικό σώμα, που επιτρέπουν την κυκλοφορία της αντι-διαχειριστικής σκέψης και της αυθεντικής πρακτικής. Και αυτές προσπαθούμε να ανακαλύψουμε και να αναδύσουμε, κινούμενοι ανάμεσα στα κυρίαρχα γρανάζια που συνθλίβουν και αορατοποιούν.

Γι' αυτό και ο ΛΟΓΟΣ μας δεν μπορεί παρά να είναι ο ρεαλι-

σμός του συναισθήματος, δεν μπορεί παρά να είναι το εφικτό της υπαρξιακής ανάγκης και επιθυμίας, δεν μπορεί παρά να είναι η πολύμορφη γνώση και αντίληψη που θα υπερβαίνει το κυρίαρχο πολιτικό και οικονομικό "φαίνεσθαι". Ο λόγος τελικά της ουτοπίας και της ανθρώπινης υπόστασης.

Χ. Φορνλίδης.

Ο

ΑΠΟΤΡΑΒΗΓΜΟΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Αυτό που πρέπει να γίνει κατανοητό είναι πως μια κοινωνία δεν μπορεί να λειτουργήσει εάν οι άνθρωποι σταματήσουν να ενδιαφέρονται γι' αυτήν. Και όταν δεν μπορεί να λειτουργήσει μόνο ένα μπορεί να συμβεί: να έλθει σε κάποια πολύ κοντινή στιγμή το τέλος της.

Παρότι ο κόσμος μας σήμερα είναι ιδιαίτερα σκληρός και άδικος, σίγουρα δε περισσότερο από το παρελθόν, που αυτό θα σημαίνει πως θα έπρεπε οι άνθρωποι να αγωνίζονται βελτιώνοντας το λόγο τους < θεωρία και πράξη > εναντίον του, εν τούτοις παρατηρούμε σήμερα έναν αποτραβηγμό των ανθρώπων < που από καιρό βέβαια έκανε την εμφάνισή του >, από κάθε προσπάθεια εναντίωσης απέναντι στον σκληρό και ολοκληρωτικό κόσμο που ζούμε.

Άλλοι χαρακτηρίζουν την συμπεριφορά αυτή παθητικοποίηση, απαγοήτευση εξ αιτίας της αποτυχίας και της ανικανότητας όλων των μαζικών σχημάτων να αλλάξουν την κοινωνία, αλλά και των ιδεολογιών που συντηρούσαν την "ελπίδα της ουτοπίας", άλλοι πάλι χαρακτηρίζουν τη συμπεριφορά αυτή συνέναιση, μετριοπάθεια, κανονικότητα, ωρίμανση της κοινωνίας που έχει κατανοήσει πλέον πως τα προβλήματα δεν λύνονται με σύγκρουση αλλά με ειρήνη σε όλα τα μέτωπά της. Πάντως πέραν από τις διάφορες ερμηνείες που δίνονται το γεγονός είναι πως οι άνθρωποι έχουν αποτραβηχθεί από όλα αυτά που στο παρελθόν τους υποκινούσαν να εναντιώνονται και να αμφισβητούν, την πολιτική, την οικονομική, την κάθε εξουσία, τις κατεστημένες αξίες και αρχές τελικά. Αποτραβήχθηκαν ουσιαστικά από την ανάγκη και την επιθυμία που παλιά τους συνέπερνε για να αλλάξουν τον κόσμο τους "εδώ και τώρα".

Όμως ο αποτραβηγμός αυτός δεν είναι κάτι το καινούργιο. Οποτε μια κοινωνία βρίσκεται κοντά στο τέλος της, όταν η παρακμή δεν μπορεί να κρύψει τα γεροντικά της σημάδια τότε οι άνθρωποι αρχίζουν να αποσύρονται από τα κοινωνικά δρώμενα. Εγκαταλείπουν τα πιστεύω τους ή καλύτερα αποκτούν το πνεύμα της παρακμής που όλα τα δικαιολογεί αφού δεν υπάρχει τίποτα για να γεννηθεί. Είναι αυτό που από πολλούς αποκαλείται, soft-ιδεολογία.

Τι παρατηρούμε σήμερα γύρω μας; Η μεν κυριαρχία να έχει την δυνατότητα να κάνει οτιδήποτε < κυριολεκτικά > και οι κυριαρ-

χούμενοι να έχουν αποκτήσει την ιδεολογία εκείνη που δικαιολογεί τα "οτιδήποτε" της κυριαρχίας. Είναι ακριβώς η συμπεριφορά του θεατή που ουδόλως συμμετέχει στα κοινωνικά διαδραματιζόμενα, του οπαδού που ιδρώνει, πάσχει, ερεθίζεται αλλά μόνο φανταστικά μέσα στο όποιο μυαλό περιέχει το κρανίο του. Ο κόσμος έγινε η οθόνη όπου όλα μπορούν να δικαιολογηθούν, όλα μπορούν να κατηγορηθούν. Και αυτό εξαρτάται όχι απ'αυτήν κάθε αυτήν την ουσία τους, αλλά από την επιθυμία που το έναυσμα της κυριαρχίας θα καθορίσει. Αυτό έχει σαν συνέπεια να φαίνεται πως μηδενίστηκαν οι αποστάσεις μεταξύ των κοινωνικών αντιθέσεων, να φαίνονται οι αξιακές αρχές, έννοιες μεταβλητές σε κάθε στιγμή, σε κάθε μέρα, σε κάθε εποχή, σε κάθε προσωπική, κοινωνική, πολιτική, οικονομική σχέση.

Ετσι νομιμοποιήθηκαν να υπάρχουν όλα, με την προϋπόθεση να μην ενοχλούν με φανερό, έντονο και υπερβολικό τρόπο. Η αριστερή με την δεξιά ιδεολογία, το μοντέρνο με το συντηρητικό, το βίαιο με το ειρηνικό, το ιδιωτικό με το κρατικό, το πολιτικό με το απολίτικο, η μόδα με τα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα, η πολιτική ελευθερία με την αντιπροσωπευτική δημοκρατία, όλα μπορούν να συνυπάρχουν, να αλληλοσυμπληρώνονται να συγκροτούν τις όψεις του ίδιου νομίσματος, στον βαθμό βέβαια που δεν θα αμφισβητούν τις κυρίαρχες, πραγματικές και φαντασιακές δομές.

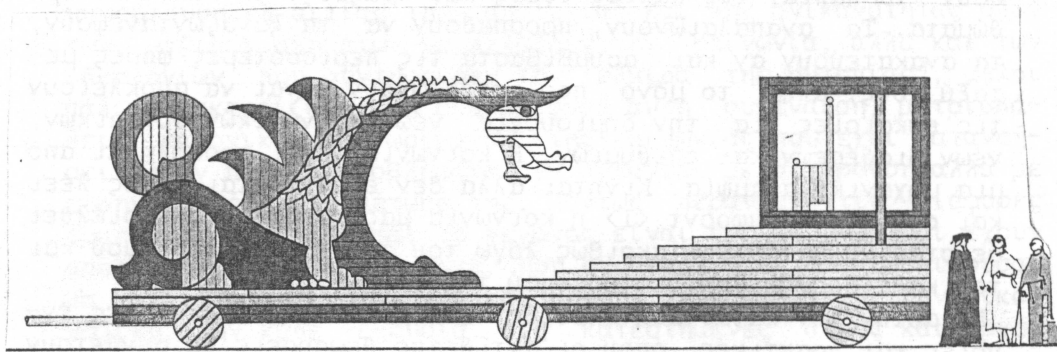
Αλλά σ'αυτήν την κατάσταση τι μπορεί να παραχθεί; τι βιώματα μπορεί να αποκτήσει ο άνθρωπος; τι θεσμοί μπορούν να συγκροτηθούν; τι κοινωνικά δυναμικά μπορούν να υπάρξουν που θα συγκρατήσουν τον κοινωνικό ιστό, τις αρχές και αξίες, τα οράματα και τις ουτοπίες; Όλα αυτά τελικά που προωθούν το ανθρωπινό είδος προς τα μπροστά; Τίποτα. Οι άνθρωποι σήμερα αναμασούν τα παλιά, τις παλιές ιδέες και πράξεις, τα παλιά κατορθώματα. Τα αναπαλαιώνουν, προσπαθούν να τα ξαναζωντανέψουν, τα ανακατεύουν αν και ασυμβίβαστα τις περισσότερες φορές μεταξύ τους, αλλά το μόνο που κατορθώνουν είναι να αποκλείουν τις ευκαιρίες για την δημιουργία νέων κοινωνικών δυναμικών, νέων διαθέσεων και επιθυμιών. Η κοινωνία έχει προσβληθεί από μια μηχανική ακαμψία. Κινείται αλλά δεν εξελίσσεται. Όπως λέει και ο Λιούις Μάφορντ <1> η κοινωνία μας μπορεί να περιέλθει σε στάσιμη κατάσταση ακριβώς λόγω του άτεγκτου δυναμισμού και του καλειδοσκοπικού νεωτερισμού της.

Με αυτήν την κατάσταση που δεν επιτρέπει τις αυθεντικές έννοιες και πρακτικές, όπου οι αντίθετες θεωρήσεις δε συνθέτουν κάτι καινούργιο αλλά συνυπάρχουν η κάθε μια τους χωριστά, σαν καρκινώματα για να εμποδίζουν να γεννηθεί το καινούργιο, ο αποτραβηγμός του ανθρώπου εμφανίστηκε σαν η πλέον συμβατή με όλα αυτά κατάσταση. Από καιρό ο άνθρωπος άρχισε να δυσκολεύεται να ξεχωρίσει όλα αυτά που διαδραματίζονταν γύρω του. Αρρίχισαν όλα αυτά που ήταν γνωστά, φιλικά, να του φαίνονται σαν ξεθωριασμένα περιγράμματα, οι ιδεολογίες του, τα πιστεύω του, τα μαζικά του κινήματα, οι φίλοι του, οι σύντροφοί του, όλα τους. Είτε είχαν αποτύχει, είτε τον είχαν κοροιδέψει, είτε είχαν ενσωματωθεί και έγιναν και αυτά κυρίαρχα μη μπορώντας να νικήσουν την κυριαρχία. Από την άλλη η κυριαρχία που γοήτευε με τα μέσα της, τις συνθήκες της, την τεχνολογία της, τις υποσχέσεις της, ξεθώριαζε και αυτή όσο μπορούσε τις υπο-

σχέσεις των αντιπάλων της που αργούσαν όλο και πιο πολύ να έρθουν.

Έτσι όλα αυτά έφεραν σε άλλους την σύγχυση και την απαγοήτευση, σε άλλους την κούραση και την παθητικοποίηση, σε άλλους την ενσωμάτωση και τον αποτραβηγμό. Ο άνθρωπος εγκατέλειψε την διάθεση να αντισταθεί ενεργά και με καθαρότητα μέσων και σκοπών. Παρέμεινε μέσα στα κοινωνικά δρώμενα αλλά παγιδευμένος από την ιδεολογία του αποτραβηγμού. Αυτή η τελευταία χρησιμοποίησε για την σύνταξή της τα απομεινάρια των προηγούμενων δεκαετιών. Λέει χαρακτηριστικά ο Francois Bernard Huyghe <2> γι' αυτήν: χρησιμοποιεί τον τρόπο διαχείρισης της δεξιάς συν την ηθική της αριστεράς, που τραυλίζει επανалаμβάνοντας φύρδιν-μίγδην τις βλέψεις των τεχνοκρατών < τέλος των ιδεολογιών, εκσυγχρονισμό, κυριαρχία της ύλης > και τα όνειρα της ανθρωπιστικής αριστεράς < αυτονομία, αλληλεγγύη, έλλειψη κάθε μορφής απαγόρευση, σεβασμός στις μειονότητες, άρνηση της περιθωριοποίησης...>.

Και όπως είναι φανερό η ιδεολογία αυτή και η στάση που υιοθετεί είναι ακίνδυνες για την κυριαρχία. Γιατί, τι κίνδυνο αντιπροσωπεύει ο άνθρωπος με αριστερή ιδεολογία που μιλά για εκσυγχρονισμό στα πλαίσια μια συμφωνίας όλων των πολιτικών κομμάτων; Τι κίνδυνο πάλι αντιπροσωπεύει αυτός με την φιλελεύθερη ιδεολογία, που διακηρύττει το ολιγότερο κράτος και είναι υπέρ της κεντρικής διοίκησης και υπέρ της ιδιωτικοποίησης της εκπαίδευσης για παράδειγμα; Κανέναν. Γι' αυτό και η κατεστημένη εξουσία νομιμοποίησε αυτήν την συμπεριφορά, αυτήν την ιδεολογία, αφού έτσι κατόρθωσε να κάνει αγνώριστες τις διαφορές μεταξύ των κοινωνικών τάξεων, την ύπαρξη των ίδιων των τάξεων τελικά.

Και αυτός είναι ο σύγχρονος ανθρώπινος αποτραβηγμός. Ο άνθρωπος δεν αποσύρθηκε όπως το έκανε και στο παρελθόν από τα εγκόσμια, αποσύρθηκε απλά από τα οράματα, από τον ρεαλισμό της ουτοπίας, από τον άνθρωπο που διεκδικεί αγέρωχα και αμετακίνητα την ζωή, την αξιοπρέπεια, την δικαιοσύνη. Έχασε τις ταξικές του δυνάμεις και κέρδισε τις μαζικές δυνάμεις της κυριαρχίας, δηλ. τις δυνάμεις της συνέναισης, της κοροϊδίας, της soft-ιδεολογίας. Οι πρώτες του έδιναν προοπτική, οι δεύτερες του δίνουν ένα παρόν χωρίς αύριο, μόνο ένα παρόν.

Και ο αποτραβηγμός αυτός ελευθέρωσε όλα τα άσχημα χαρακτηριστικά του. Του επέφερε τον ατομισμό, το ξέφτισμα των αρχών και αξιών που συντηρούσαν τον κοινωνικό καμβά, του επέφερε το αποδυνάμωμα των ηθικών του αντιστάσεων. Μέσα του φώλιασε η καχυποψία. Ορθωσε πανύψηλα τείχη μπροστά από κάθε συνάνθρωπό του. Μαζικός στην υπακοή των κυρίαρχων εντολών και σχημάτων, αδιάφορος στην όποια διάθεση για ανένταχτη ανυπακοή, άρχισε να αντικαθιστά τις ταξικές σχέσεις, τις σχέσεις συνύπαρξης και αλληλεγγύης, με σχέσεις αταξικές, συμφέροντος, εμπορευματικές και απάνθρωπες.

Έτσι ο αποτραβηγμός εγκαινίασε την περίοδο της παρακμής, την νέα ανθρώπινη μεταβατική περίοδο. Οι άνθρωποι αποσύρθηκαν από το προσκήνιο των πολιτικών και κοινωνικών διεργασιών και εισχώρησαν στο παρασκήνιο της στασιμότητας και της αναμονής. Και έτσι δικαιολογείται γιατί ενώ υπάρχει αυτή η πολυμορφία, η κανονικότητα, η επιτρεπτικότητα, όλα να δείχνουν σημάδια κατάρρευσης, αποδιάρθρωσης. Η σημερινή κυρίαρχη κατάσταση της συνέναισης, της διαχείρισης, δεν θέλει να παράγει τα δυνάμικα εκείνα που θα επηρεάσουν τις διαθέσεις των ανθρώπων για να συμμετάσχουν στις κοινωνικές λειτουργίες. Και δεν μπορεί βέβαια να το κάνει αυτό, ακόμη και αν το ήθελε, γιατί οι άνθρωποι δεν έχουν άλλες διαθέσιμες δυνάμεις για όλα αυτά τα σχήματα, τους θεσμούς, τις ιδεολογίες που κυβερνούν, αλλά και γιατί έχουν μεταλλαχθεί σε αδιάφορα όντα που ενδιαφέρονται μόνο συμφεροντολογικά για τα συμβαίνοντα γύρω τους. Η νέα ιδεολογία έφερε την υπακοή σε ιδέες ακίνδυνες και έκανε τους ανθρώπους μικρονοικούς, γιάπικς, υπήκοους. Ο αποτραβηγμός από τις εξωτερικές κοινωνικές συνθήκες ονομάστηκε νέα εποχή και ο στόχος δεν είναι πια ο έξω κόσμος αλλά ο εσωτερικός άνθρωπος.

Ποιό θα είναι το αύριο λοιπόν; Άγνωστο, όχι πάντως το Ζεν και ο Ταοισμός, οι κρύσταλλοι και ο Βουδισμός, ο Σαμανισμός και η νέα τεχνολογία, αν και κατά μια έννοια μερικά απ'αυτά θα μπορούσαν να βοηθήσουν για την οικοδόμηση του αύριο. Σίγουρα όμως ο άνθρωπος θα ξαναβρεί τον δρόμο του. Ο σημερινός αποτραβηγμός του δεν δείχνει να κατέχεται από φόβο και οδύνη, αισθήματα που οδηγούν τα περισσότερα ζώα σε μια τρύπα σε μια σπηλιά. Δεν θα σταματήσει να τρώει και να απαρνιέται τις στοιχειώδεις ανέσεις του. Δεν θα κλείσει τα μάτια του και θα χώσει το κεφάλι του μέσα στις παλάμες του, φτιάχνοντας τον ψυχολογικό τάφο του. Πολλές φορές οι άνθρωποι, απαγοητευμένοι, κουρασμένοι απο τον κόσμο, αποσύρθηκαν. Άλλοτε έκτιζαν μοναστήρια πραγματικά και ψυχικά, άλλοτε απλώς χανόντουσαν σε μέρη απόμακρα και στοιχειωμένα, άλλοτε πάλι αποτραβιόντουσαν από την σκηνή της ιστορίας αφήνοντας την παρακμή να ολοκληρωσει το έργο της. Σήμερα οι άνθρωποι και πάλι περιορίζουν την όρασή τους προς τους κοινωνικούς χώρους. Επιλέγουν τον εσωτερικό διαλογισμό, την ατομική όραση, τις απολαύσεις του παρόντος. Κατοικούν στα σύγχρονα μοναστήρια των πόλεων περιτριγυρισμένοι απο την ιδεολογία της υπακοής και περιμένουν. Θύματα αλλά και με τον αποτραβηγμό τους οι κύριοι υπεύθυνοι για την αποδιάρθρωση που συντελείται στην κοινωνία των κυρίαρχων.

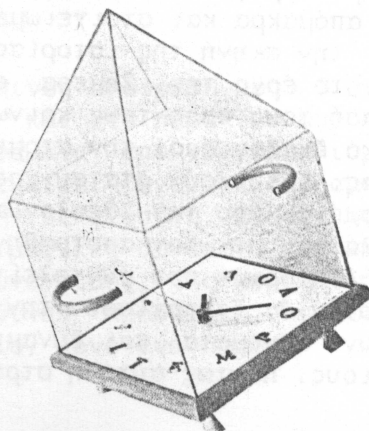
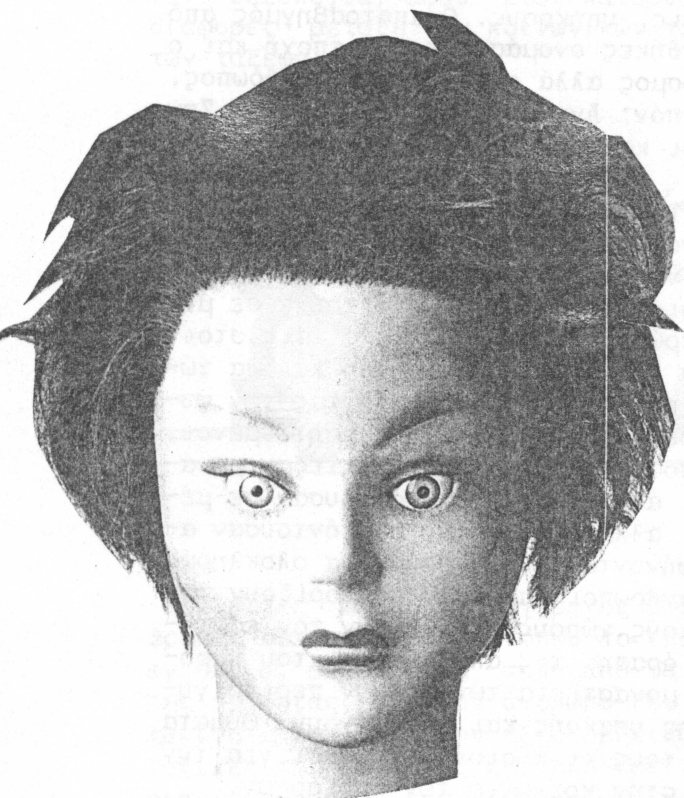
Το αν θα ξαναρχίσουν την επιστροφή τους, το αν θα δημιουργήσουν κινήματα και δυναμικές, εξαρτάται μόνο απ'αυτούς τους ίδιους. Πάντως αυτή η στροφή κάποια στιγμή θα αρχίσει άσχετα

αν η κυριαρχία διακηρύττει πως "οι άνθρωποι δεν ενδιαφέρονται πλέον για τα κοινά, με επιπλέον την υποχθόνια και μη ρητή προσθήκη ότι δεν πρόκειται και να ξαναενδιαφερθούν", όπως μας λέει σε μια ομιλία του ο Καστοριάδης <3>, όπου και ο ίδιος τους απαντά: και που το ξέρετε κύριοι, πως εσείς βγάζεται το συμπέρασμα από τώρα ότι το 2020 οι άνθρωποι δεν θα ξαναενδιαφερθούν μαζικά για την πολιτική; Από που βγαίνει αυτό; Ποιός είναι ο τόπος που θα μπορούσε ποτέ να σταθεί αυτός ο οποίος θα το έλεγε;

Πράγματι, είναι δυνατόν να το πούμε αυτό; Ετσι θα είναι σαν να ορίζουμε το τέλος της ιστορίας, το τέλος του ανθρώπου. Οι άνθρωποι αποτραβήχθηκαν, έγιναν θεατές του κόσμου ή στην χειρότερη περίπτωση χρησιμοποιούνται από την κυριαρχία, αλλά πάντως δεν αποσύρθηκαν από την ζωή. Απλώς περιμένουν την νέα στροφή της ιστορίας για να αδράξουν και πάλι τα ηνία της, για να προσπαθήσουν και πάλι να την κατευθύνουν σε δρόμους ίσως πιο δίκαιους και ονειρικούς. Γιατί αυτή είναι η μοίρα του ανθρώπου αλλά και το μεγαλείο του: να είναι ο ίδιος δημιουργός της πορείας του μέσα στον χωρόχρονο του είναι, ο ίδιος και κανείς άλλος, ούτε θεός ούτε αφέντης.

- <1> "Ο μύθος της μηχανής"
- <2> "Η soft-ιδεολογία"
- <3> "Οι ομιλίες στην Ελλάδα"

Σ. Παπαγεωργίου.

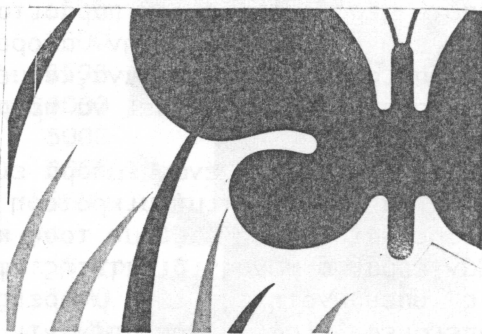

ΟΙ ΚΗΠΟΙ ΤΗΣ ΑΦΘΟΝΙΑΣ.

Σίγουρα εδώ και πολύ καιρό υπάρχει μια σειρά προβληματισμών που αφορούν το κατά πόσον είναι αποτελεσματικές οι εναλλακτικές προτάσεις μέσα στον νόσμο που ζούμε. Χωρίς να εισέλθουμε στο βάθος αυτών των προβληματισμών που οπωσδήποτε έχουν λόγους να υπάρχουν, αλλά λέγοντας μόνο πως οτιδήποτε συλλογισμό που βελτιώνει τους όρους επιβίωσης του ανθρώπου είναι αποδεκτό, θα δημοσιεύουμε < και αυτό όποτε μπορούμε > κάνοντας την αρχή με τους "υή-δους της αφθονίας" > εναλλακτικές εμπειρίες από τον εξωτερικό και εσωτερικό χώρο, πιστεύοντας ότι έτσι θα συμβάλλουμε στο μέτρο του δυνατού, στην προώθηση της διάθεσης για την δημιουργία εναλλακτικών χώρων.

Για τον λόγο αυτόν ζητάμε από όσους αβλώς γνωρίζουν ή και έχουν άμεσες εμπειρίες από τέτοιες απόπειρες να μας στείλουν οποιοδήποτε σχετικό πληροφοριακό στοιχείο διαθέτουν, από-μη και την αγωγή τους ή και τις τυχόν προτά-σεις τους.

Αυτό είναι το όνομα μιας κοπε-ρατίβας που δημιουργήθηκε στο 1978 για την παραγωγή οπωροκη-πευτικών. Είναι η απόπειρα του να αναπτυχθεί μια εναλλακτική-πρόταση απέναντι στην παραδοσι-ακή σχέση μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών, είναι η απόπειρα του να ενθαρρύνει στην γνώση της γεωργικής παραγωγής.

< Γιατί να δημιουργήσουμε μια κοπερατίβα παραγωγής και κα-τανάλωσης προϊόντων διατροφής, όταν υπάρχουν τεράστια κανάλια διανομής που μπορούν κάθε μέρα να ικανοποιήσουν τις ανάγκες μας και σε μια μικρότερη (ως τιμή; Γιατί να καλλιεργήσουμε γωνίες των 25 μέτρων όταν υπάρχουν μηχανήματα ικανά να καλλι-εργήσουν χιλιόμετρα εδάφους; Γιατί μας αρέσει.

Και επίσης, από την πλευρά του καταναλωτή: εάν εσύ αγοράζεις τα οπωροκηπευτικά σου στην αγορά, γνωρίζεις από που έρχονται και πως έχουν καλλιεργηθεί;

- πόσα κερδίζουν οι συλλέκτες της μπανάνας;
- γιατί τα μπιζέλια έρχονται απο την Αίγυπτο;
- γιατί ένα ψάρι στην Γενεύη είναι 5-6 φορές πιο ακριβό από την τιμή του ψαρά;
- γιατί τόννοι λαχανικών καταστρέφονται κάθε μήνα;

Εσύ θέλεις να καλλιεργήσεις τον κήπο σου, έχεις την διάθεση να δεις να μεγαλώνει αυτό που τρώς αλλά δεν έχεις καιρό για να το κάνεις, δεν έχεις έδαφος, δεν έχεις την επιθυμία να περιοριστείς κάθε κυριακή, σου συμβαίνει να ξεκινάς για τις διακοπές την στιγμή κατά την οποία θα μπορούσες να ποτίσεις ή να ξεριζώσεις τα χόρτα...

Εσύ πάς στο γραφείο, έχεις την επιθυμία η άνοιξη να μην είναι όπως ο χειμώνας, έχεις την επιθυμία να ακολουθείς τις εποχές ακόμα και από την πλευρά της διατροφής, αυτές που είναι εδώ και όχι στο Ακαπούλκο;

Εσύ έχεις την επιθυμία ενός συλλογικού χώρου στην εξοχή για να διευρύνεις τους τοίχους του διαμερίσματός σου; Σε ενδιαφέρει λίγο - πολύ η αγροτική δραστηριότητα, ίσως έχεις ακούσει να μιλούν για την τιμή του γάλατος και τις διακυμάνσεις του; Είσαι κουρασμένος για να αγοράζεις λαχανικά που έχουν χάσει την γεύση τους, μέσα στο πλαστικό; Βρίσκεις ενδιαφέρον να τρως λαχανικά υγιή, φυσικά και που να μπορείς να τα εμπιστευθείς;

Τα προβλήματα της γεωργίας δεν αφορούν μόνο τους γεωργούς. Εάν η οικολογική ισορροπία μας έχει σπάσει δεν φταίει γι' αυτό και η σημερινή γεωργία;

Από την πλευρά του καλλιεργητή:

Εάν εσύ είσαι αφεντικό του εαυτού σου σύντομα θα έχεις μόνο ένα πρόβλημα: να κάνεις να λειτουργήσει η επιχείρηση, να πουλήσεις τα προϊόντα στην μεγαλύτερη δυνατή τιμή χωρίς να σε ενδιαφέρει η ποιότητα; θα τείνεις να χρησιμοποιείς το οποιοδήποτε μέσο ενάντια στα παράσιτα.

Εάν εσύ παράγεις για την αγορά κινδυνεύεις να μη μπορείς να πουλήσεις, ή θα είσαι αναγκασμένος να πουλήσεις σε μικρότερη τιμή στον έμπορα. Πρέπει να προσπαθήσεις να γίνεις γνωστός, να ανοιχθείς.

Εάν παράγεις για έναν έμπορα είσαι υποχρεωμένος να πουλάς τα λαχανικά σου σε τιμή μικρότερη και να πληρώνεις έτσι την εμπορευματοποίηση μαζί με τους καταναλωτές.

Εάν είσαι ο μόνος ιδιοκτήτης υφίστασε μόνος σου το ρίσκο και τις υπευθυνότητες. Δεν μπορείς να συμπεριζέσαι καινούργιες εμπειρίες. Είσαι μόνος απέναντι στην δουλειά σου. Βρίσκεις με δυσκολία πιστώσεις. Εάν προσλαμβάνεις υπαλλήλους δημιουργούνται σχέσεις εξάρτησης. Είσαι καθηλωμένος στην γη. Έχεις δυσκολία στο να αντικατασταθείς σε περίπτωση ανάγκης, να πας διακοπές, να αναπτύξεις άλλες δραστηριότητες, κλπ. > < Δελτίο πληροφόρησης του Νοέμβρη 1978>.

Οι "κήποι της αφθονίας" δημιουργήθηκαν το 1978 στη Γενεύη, είναι μια κοπερατίβα που έχει σκοπό - σύμφωνα με το εταιρικό καταστατικό - τον εφοδιασμό των μελών της με προϊόντα διατροφής δια μέσου της καλλιέργειας της γης. Πιο ειδικά, σήμερα: 220 συνέταιροι απασχολούν τρείς καλλιεργητές πληρωνοντάς

τους μηνιαίως για να καλλιεργήσουν λαχανικά σε περίπου δύο εκτάρια γης. Τα προϊόντα ανήκουν στους καταναλωτές-συνεταίρους. Συλλέγονται εβδομαδιαίως και χωρίζονται σε 220 μέρη που μπαίνουν σε μικρούς σάκκους. < από 2 έως 20 κιλά ανάλογα με την εποχή > και διανέμονται στην πόλη σε 35 σημεία διανομής. Οι συνεταιριστές πληρώνουν ένα ετήσιο μερίδιο και αφιερώνουν τρεις μέρες τον χρόνο για βοήθεια στην κοπερατίβα. Σαν αντίτιμο παίρνουν για 9 μήνες περίπου, λαχανικά εποχής και βιολογικά. Διαλέγουν τα λαχανικά τους κάθε εβδομάδα, μα επιλέγουν το πλάνο της ετήσιας καλλιέργειας σε γενική συνέλευση.

Η αρχή.

Είναι κατ'αρχήν η ιστορία ενός αγρονόμου που πίστεψε πως όλα θα μπορούσαν να είναι πιο απλά και που ήθελε να καλλιεργήσει αλλά που δεν είχε ούτε το κεφάλαιο, ούτε την γη. Είναι η ιστορία των συντρόφων/ων, μαχώμενων, εναλλακτικών, και που συχνά ζούσαν σε κομούνες. Είναι η ιστορία μιας πόλης όπου είναι δύσκολο να κατοικήσεις και να κυκλοφορήσεις. Είναι η ιστορία μια εξοχής που κατοικείται από πλούσιους αμπελουργούς με χιλιόμετρα από θερμοκήπια και βίλες με μεγάλους εγκαταλειμμένους κήπους. Το πρώτο καλοκαίρι είμασταν 30 άτομα μ' έναν καλλιεργητή ανάμεσά μας που καλλιεργούσε κομμάτια γης απομακρυσμένα μεταξύ τους. Και μόνο μετά την πρώτη περίοδο και αφού κατασκευάστηκε η κοπερατίβα έγιναν με σωστό τρόπο οι λογαριασμοί. Προυπολογισμός 1979 < όλα τα ποσά είναι σε Ελβετικά φράγκα >.

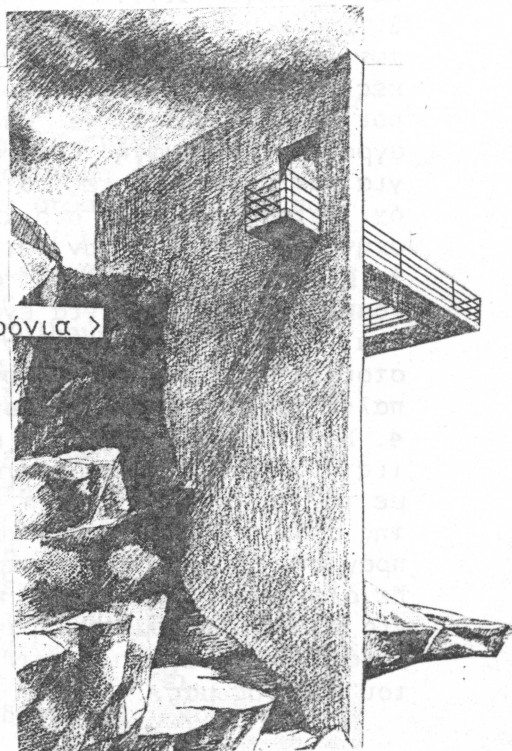
Ετήσια έξοδα.

Ενοίκιαση γης - κτίσματος:	2200
Οργωμα:	800
Λίπασμα - κοπρόχυμα:	3000
Εγκαταστάσεις:	2500
Νερό:	1500
Συντήρηση μηχανημάτων:	1500
Μεταφορές:	2500
Μισθοί - κοινωνικές επιβαρύνσεις:	29000
Αποσβέσεις:	5000
Διάφορα:	2000
Σύνολο:	50000

125 μερίδια από 400 φράγκα.

Πάγιες εγκαταστάσεις. < απόσβεση σε 5 χρόνια >

Μηχανήματα:	7000
Εξαρτήματα, κιβώτια:	1000
Φυτώρια:	1000
Συμπληρωματικός εξοπλισμός:	2000
θερμοκήπια:	4000
Παροχές νερού, σωλήνες:	5000
Σκάλες, πάσσαλοι:	1000
Τζάμια, συρματόπλεγμα:	3000
Διάφορα:	1000
Σύνολο:	25000
Πιστώθηκαν από:	
125 μερίδια από 50 φράγκα.	6250
Αποσβέσεις:	5000

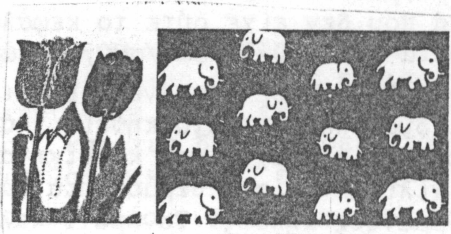
Δάνεια: 3750
Σύνολο: 15000

Μένουν να βρεθούν: 10000 σε εταιρικές αναλογίες συμπληρωματικές ή δανειδοτούμενες. Αποθέματα τα πιο διαφορετικά: εργασία, ορνιθώνας κλπ. Να βρεθούν 10000 σε μορφή δωρεάς.

Ενας καλλιεργητής, Αυγουστος 1980:

< Η κοπερατίβα μας δεν πρέπει να παραμείνει στα μισά του δρόμου. Για μένα οι στόχοι της "αφθονίας" παραμένουν:

1. Μια αλλαγή στις σχέσεις μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών. Εμείς δεν καλλιεργούμε για πελάτες ανώνυμους, μα μπορούμε να

συζητήσουμε και για την δουλειά τους ακόμη και όχι μόνο για τα λαχανικά και την τιμή τους. Οι συνέταιροι μπορούν να πουλούν τα προϊόντα, να συμμετέχουν στην παραγωγή, να βλέπουν πως μεγαλώνουν τα λαχανικά, να διαπιστώνουν την περιποίηση που χρειάζονται...

2. Ένα κομμάτι γης κοντά στην πόλη στην διάθεση των συνεταιριών: γη όχι μόνο για συμποσιακές στιγμές αλλά και για παραγωγικές. Δεν υπάρχουν πια χώροι όπου ηλικιωμένοι, παιδιά, άνθρωποι με προβλήματα, να μπορούν να κατανοήσουν το τι είναι η αγροτική παραγωγή. Για αυτούς που ενδιαφέρονται πιο ειδικά για τις καλλιέργειες, στο να έχουν ένα κομμάτι συλλογικό και όχι ατομικό, ή και πιο απλά να έχουν έναν χώρο για να κατασκηνώσουν, να ανάψουν φωτιά.

3. Μια εναλλακτική λύση απέναντι στα κυρίαρχα κυκλώματα διανομής, τουλάχιστον για ένα μέρος των αγορών μας. Η δυνατότητα του να τρώμε λαχανικά βιολογικά που έχουν μια γεύση που αντιστοιχεί στις εποχές. Η δυνατότητα του να μάθουμε καινούργια ή παλιά χόρτα, να ανταλλάζουμε συνταγές.

4. Να έχουμε πληροφόρηση και την δυνατότητα να γράφουμε για τις συνθήκες της παραγωγής στην γεωργία, για τις σχέσεις της με τον τρίτο κόσμο κλπ. Οι οικονομικές δυσκολίες του "κήπου της αφθονίας" μας έχουν κάνει συχνά να ξεχνάμε όλα αυτά τα πράγματα που είναι και παραμένουν η βάση της κοπερατίβας μας. Με όλα τα προβλήματα της καθημερινής ζωής μένει λίγος χρόνος για να συζητήσουμε τα πραγματικά προβλήματα, για να πάμε στο βάθος των πραγμάτων, των επιθυμιών, και της ιδιαιτερότητας του καθενός μας.

Η οικονομία

Για να μπει στην κοπερατίβα κάθε μέλος καταθέτει μια εταιρική αναλογία. Αυτό το κεφάλαιο επιτρέπει ένα βασικό εξοπλισμό < μηχανήματα, θερμοκήπια, νερό >. Ο ετήσιος προϋπολογισμός προβλέπει την απόσβεση και ανανέωση των εγκαταστάσεων. Η γενική συνέλευση καθορίζει επίσης την απόσβεση της ετήσιας εταιρικής μερίδας < η "τιμή" των οπωροκηπευτικών > καθώς και τον μισθό των καλλιεργητών. Η τιμή των προϊόντων υπολογίζεται σε σχέση με τις μέσες τιμές του χονδρέμποριου < μη βιολογικών προϊόντων > στην Γενεύη. Η ποσότητα που συλλέγεται μπορεί να διαφέρει και αυτό ανάλογα με τις μετεωρολογικές συνθήκες, αλλά η εταιρική μερίδα είναι σταθερή. Μετά από χρόνια οι συνέταιροι πληρώνουν μερίδια ελαφρώς διαφορετικά και αυτό ανάλογα με τον μισθό τους και τα οικογενειακά τους βάρη. Καθένας υπολογίζει αυτό που πρέπει να πληρώσει. Οι καλλιεργητές που στην αρχή είχαν μικρές αμοιβές, σήμερα έχουν αποδοχές κοντινές σε αυτές των συνεταίρων.

Λοιπόν, ακόμη και αν οι τιμές και οι μισθοί καθορίζονται ανάλογα με την τοπική αγορά, το κύκλωμα είναι έξω από την αγορά. Όλα τα οπωροκηπευτικά που παράγονται, διανέμονται < και ελπίζουμε ότι τρώγονται >. Και οι καλλιεργητές εισπράττουν το μισθό τους οποιαδήποτε είναι η παραγωγή. < τι εμπιστοσύνη... > Η αλήθεια είναι πως μερικές παραδόσεις γίνονται και στο χονδρεμπόριο, περίπου το 10% της παραγωγής.

Υπάρχουν σχέσεις λίγο πολύ κανονικές με άλλους παραγωγούς, για να συμπληρώσουμε τα μερίδια: αυγά, ψωμί, φρούτα κλπ και αυτές στην περίπτωση που οι συνθήκες της παραγωγής τους είναι παρόμοιες με αυτές του κήπου της αφθονίας. < κολλεκτίβες ή τουλάχιστον με προϊόντα βιολογικά >.

Στη αρχή οι συμμετέχοντες ενδιαφερόντουσαν περισσότερο για τις αυτοδιαχειριστικές και πειραματικές πλευρές της προσπάθειας. Την μέρα του μοιράσματος των σάκκων με τα προϊόντα στις συνοικίες, συναντιώντουσαν για να ανταλλάξουν ιδέες και όνειρα, για να μιλήσουν για τον κήπο και για την ζωή, μερικές φορές για να αλλάξουν τον κόσμο. Το δελτίο εκδιδόταν από μια ομάδα ή "επιτροπή" της συνοικίας που γνώριζε συχνά να το γεμίζει με σχέδια και παρατηρήσεις. Αλλά σύντομα οι καινούργιοι συνέταιροι άρχισαν να δίνουν περισσότερη σημασία σε αυτό που έτρωγαν ή έδιναν να φάνε τα παιδιά τους και όχι στο να ανοίξουν συζητήσεις. Όταν στην τελευταία γενική συνέλευση προτάθηκε να δοθεί η συγκέντρωση μια εβδομάδας του Οκτωβρίου στους απεργούς στα εργοστάσια της Peugeot στο Mulhouse, υψώθηκε μια φωνή για να ρωτήσει πια είναι η σχέση μεταξύ της συμμετοχής στον κήπο της αφθονίας και της υποστήριξης σε μια εργατική απεργία...

Η αρχική ιδέα ήταν να δημιουργηθεί ένα δίκτυο από κοπερατίβες οποιουδήποτε τύπου. Ήταν μια εποχή στην οποία οι κοινότητες ήταν πολυπληθείς και το είδος της ζωής πιο εναλλακτικό. Αυτή η ιδέα συνεχίζει να είναι θεμελιακή για τους καλλιεργητές και για μερικά μέλη που ζουν σε στεγαστικές κοπερατίβες < αγοράς ή ενοίκιασης >, αλλά και για αυτούς που δημιούργησαν κολλεκτίβες εργασίας, που το κατάφεραν λίγο ή πολύ δεν έχει σημασία. Αλλά το μεγαλύτερο μέρος των συνεταίρων ζει οικογενειακά, έχουν μια επικερδή εργασία < δάσκαλοι, κοινωνικοί

λειτουργοί, υπάλληλοι > που επιθυμούν για τις συλλογικές στιγμές να δίνουν μόνο ένα μικρό μέρος από τον ελεύθερο χρόνο τους. Από την άλλη πλευρά θα ήταν δύσκολο να δημιουργηθούν σχέσεις με χώρους πιο εναλλακτικούς, πιο ριζοσπαστικούς. Η επιλογή της μισθωτής εργασίας και κατά συνέπεια του χρήματος, δεν μπορεί να κτυπηθεί με την ετήσια πληρωμή μιας μερίδας και την εβδομαδιαία αποδοχή μιας σακκούλας λαχανικών.

Έτσι λοιπόν οι συζητήσεις που από την αρχή πήγαν μπροστά ήταν η κατάσταση της γεωργίας στην Γενεύη και αλλού, ο ανεφοδιασμός με αγροτικά εφόδια, το διεθνές εμπόριο, συζητήσεις που ποτέ δεν σταμάτησαν. Η κοπερατίβα συμμετείχε σε συζητήσεις και σχέδια με αγροτικούς συνεταιρισμούς, με τριτοκοσμικές ομάδες, οικολογικές κλπ. Οι καλλιεργητές είχαν και την μεγαλύτερη διάθεση για να έρθουν σε επαφή για να ενωθούν με τους συνεταιρισμούς των παραγωγών. " Οι συνεταιριστές γράφει ένας παλιός καλλιεργητής έχουν και αυτοί κοινά ενδιαφέροντα

με όλα αυτά τα πρόσωπα με τα οποία εμείς συζητάμε, να τρώνε δηλαδή πιο υγιεινή τροφή, να μπορούν να βελτιώσουν τις σχέσεις τους, να έχουν έλεγχο πάνω στην δουλειά τους, να αποφεύγουν να κάνουν πλούσιους τους μεσάζοντες, προωθώντας την άμεση διανομή ή πώληση, να οργανώνονται αυτόνομα στις συνοικίες. " Αλλά και εδώ η επιλογή μπορεί να γίνει μεταξύ διαφορετικών συνεταιρισμών: παραγωγοί βιολογικών προϊόντων, αγρότες, αγωνιστές, ανάλογα δηλαδή με αυτά που υποστηρίζουν.

Μετά από χρόνια ένας καλλιεργητής εργάζεται τον χειμώνα σε ένα σχέδιο αυτοανάπτυξης ενός χωριού στην Σενεγάλη και ζητά την αλληλεγγύη της κοπερατίβας στην υποστήριξη αυτού του σχεδίου. Ο κήπος είναι επίσης και ένα σημείο συνάντησης. Εργάζονται μαθητευόμενοι ή σύντροφοι που θέλουν να επιχειρήσουν την εφαρμογή ενός τέτοιου σχεδίου κάπου αλλού. Επίσης τον επισκέπτονται ομάδες από μαθητές η συνταξιούχους. Γίνονται συχνά pic-nic και γιορτές. Στις σακκούλες των λαχανικών υπάρχει πάντοτε το πληροφοριακό δελτίο, και μερικές φορές εκκλήσεις για αλληλεγγύη.

Η παραγωγή

Πράγματι αυτό είναι το κεντρικό σημείο της κοπερατίβας και δεν ξέρουμε αν μπορεί να αξιολογηθεί με διαφορετικό τρόπο από μια κλασική εταιρία. Από τον Μάρτιο μέχρι τον Αύγουστο του 1989 τα λαχανικά που παραδώθηκαν ξεπέρασαν το 30% των προβλέψεων και αυτή η αύξηση συνεχίστηκε μέχρι τον Δεκέμβριο. Τα προϊόντα στις σακκούλες διαφοροποιήθηκαν πολύ, αλλά μερικά είδη < πράσα, χόρτα, ντομάτες > ήταν πιο καρποφόρα από άλλα < φασόλια, μπιζέλια των οποίων η συλλογή δεν μπορεί να ορθολογοποιηθεί >.

Η ώρα εργασίας αμοίβεται με 17 φράγκα καθαρά. Στην πραγματικότητα αυτή κοστίζει στον κήπο 52,50 φράγκα, Εκτός τούτου πρέπει να περιλάβουμε όχι μόνο τα διαχειριστικά έξοδα και τα κοινωνικά βάρη, αλλά και το κόστος των σπόρων, του νερού, του λιπάσματος, την απόσβεση και την επισκευή των εγκαταστάσεων, το ενοίκιο του εδάφους κλπ. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί να υπολογιστεί η τιμή του κόστους και η αξία των προϊόντων.

Χόρτα:

100μ2 1000 κομμάτια περίπου

εργασία.	
σπορά και περιποίηση:	10 ώρες
μάζεμα:	8 ώρες
σύνολο 18 ώρες * 52,50:	945 ώρες
παρήχθησαν:	
800 * 1,30 φράγκα:	1040

Πατάτες: 1000μ2

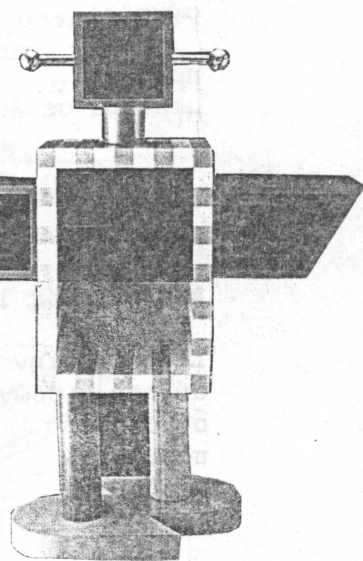
εργασία	
σπορά και περιποίηση:	32 ώρες
συλλογή:	80 ώρες
σύνολο 112*52,50:	5880 ώρες
παρήχθησαν:	
2500 κιλά * 1,80 φράγκα:	4500

Ντομάτες: 400μ2, 900 ρίζες περίπου

εργασία	
εγκατάσταση:	12 ώρες
μεταφύτευση και περιποίηση:	84 ώρες
συλλογή:	24 ώρες
σύνολο 120 * 52,50:	6300
παρήχθησαν:	
3000κιλά * 2,80 φράγκα:	8400

Φασόλια: 200μ2

εργασία.	
σπορά και περιποίηση:	10 ώρες
συλλογή:	30 ώρες
σύνολο 40 * 52,50:	2100
παρήχθησαν:	
250 * 5 φράγκα :	1000

Χάρη σε καινούργια εδάφη πιο συμβατά σε καλλιέργειες συγκεκριμένων λαχανικών καθώς και κάποιες επενδύσεις σε μηχανήματα θερμοκήπια, εργαζόμαστε τις ίδιες ώρες με μια αύξηση της παραγωγής περίπου 45%. Αυτή η καινούργια κατάσταση είναι πλεονεκτική αλλά μας σπρώχνει στην αύξηση της συνολικής παραγωγής.

Η αύξηση της παραγωγής πρέπει να χρησιμοποιηθεί από την μια πλευρά για την απόσβεση των επενδύσεων και από την άλλη στο να αυξηθούν οι μισθοί. Αυτό σημαίνει μια αύξηση περίπου 10% και ακόμη παραδόσεις κατόπιν παραγγελίας. " Μέχρι σήμερα κατορθώσαμε να παράγουμε προϊόντα σε καλή τιμή. Αλλά σήμερα τα πράγματα είναι λίγο πιο διαφορετικά εξ αιτίας των αναγκών μας που αλλάζουν, της ηλικίας μας, της φιλοσοφίας μας, της θέλησής μας να μην ζητάμε μια υπέρ-παραγωγική γεωργία. Με λίγα λόγια σκεπτόμαστε πως δεν είναι ανάγκη να αυξήσουμε τους μισθούς αυξάνοντας την παραγωγή."

Προϋπολογισμός 1988 - 89 σε Ελβετικά φράγκα. < 120 δρχ περίπου το φράγκο >

Ετήσια έξοδα.

ενοίκιαση γης και κτίσματος:	1600
λίπασμα:	4700
σπόροι:	12700
αγορά λαχανικά:	6700
νερό:	3500
συντήρηση μηχανημάτων:	8000
εργαλεία και υλικά:	4000
μεταφορές:	13000
μισθοί:	72000
κοινωνικές υποχρεώσεις:	16500
αποσβέσεις:	16000
διαχείριση, γενικά έξοδα :	8000
δελτίο πληροφόρησης:	1800
σύνολο:	168000

προϊόντα.

μερίδια σε λαχανικά:	145000
< 220 μέρη με 675 μέσο όρο >	

πωλήσεις, παραγγελίες:	13000
απώλειες:	10000

Απολογισμός 1989 - 90

Έξοδα < στην βάση του 88 - 89 >:	168000
αύξηση μισθών:	32000
σύνολο:	200000
προϊόντα.	
μερίδια:	120000
< 220 σε 750 >	

πώληση ψωμιού και αυγών:	5000
πώληση πατατάς και ντομάτας:	5000
παραγγελίες:	20000
αποζημιώσεις για μισές μέρες	
εργασίας που δεν έγιναν:	5000
σύνολο:	200000

Λοιπόν.

"Οι κήποι της αφθονίας" θα ήθελαν να γίνουν ... μια χώρα των κήπων. Αλλά ο κόσμος είναι αυτός που είναι και εμείς είμαστε υποχρεωμένοι σε σχήματα ζωής που συχνά δεν είναι σε αρμονία με τις αξίες μας.

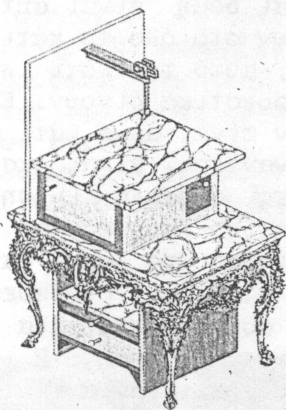
Εάν οι καλλιεργητές δεν είχαν λειτουργήσει με ελαστικό τρόπο σίγουρα η κολλεκτίβα θα είχε σταματήσει να υπάρχει. Οι συνεταιριοι εργάζονται τρεις μέρες τον χρόνο. Αυτό όμως δεν το κάνουν πάντοτε αυθόρμητα, μερικοί λένε πως είναι απασχολημένοι εκείνες τις ημέρες και ώρες. Την πορεία των "κήπων της αφθονίας" ακολουθούν και άλλες ομάδες συνεταιριστικές, που απα-

σχολούνται με την παραγωγή δημητριακών, φρούτων κλπ αλλά αυτές ενδιαφέρονται μόνο για την βιολογική ποιότητα των προϊόντων τους και όχι για τις συνθήκες παραγωγής τους. Πάντως η εμπειρία είναι μεγάλη. Σκεφθήτε λίγο: διαφορετικές σχέσεις εργασίας < τουλάχιστον για τους καλλιεργητές, αλλά επίσης για όποιον θέλει να μπει σ' αυτό το παιγνίδι >, διαφορετικές σχέσεις αγοράς, κατανάλωσης, με την φύση και στο τέλος - τέλος με τους κόσμους, με τον πρώτο όπως και με τον τρίτο. Σχέσεις περισσότερο αδελφικές μεταξύ των συνεταίρων στις συνοικίες αλλά και μεταξύ των παιδιών τους. Χρειάζεται να ζητηθούν περισσότερα από μια κοπερατίβα;

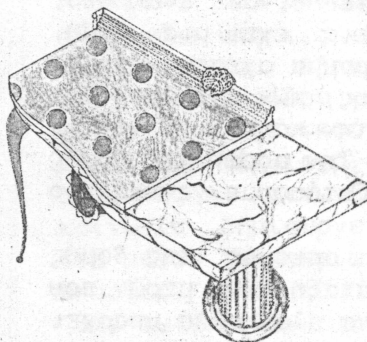
Αλλά παν' από όλα, η περιπέτεια μπορεί να επαναληφθεί οπουδήποτε. Οι συνθήκες σίγουρα θα είναι διαφορετικές σε μια μεγάλη πόλη < θα πρέπει να δοθεί ακόμη μεγαλύτερη προσοχή στην συνοικία, στην διανομή, στην μεταφορά > και κάτω από ένα διαφορετικό κλίμα. Η κατανομή των καθηκόντων μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών μπορεί να είναι διαφορετική και είναι δυνατόι όλοι οι συνδυασμοί με ορνιθώνες, με κήποι οπωροφόρων δένδρων, με φούρνους. Οι "κήποι της αφθονίας" στην Γενεύη μπορούν να δεχθούν επισκέπτες και μαθητευόμενους εάν η ιδέα αυτή τους αρέσει.

Marianne Enckell

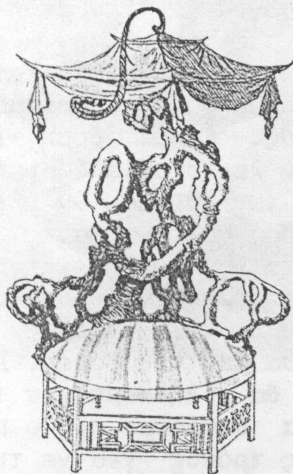
5

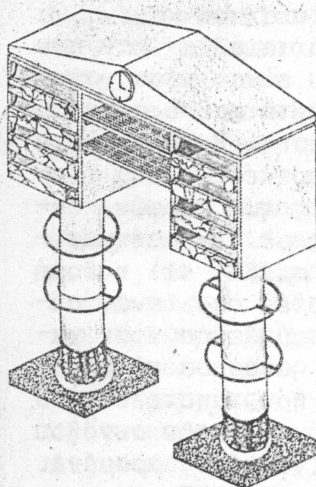
6

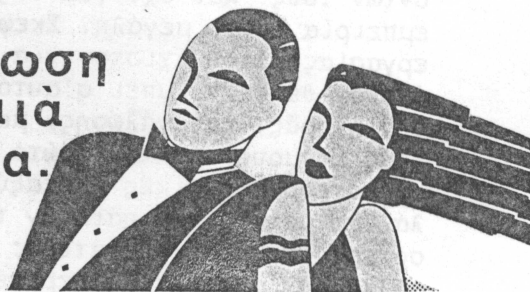
7

8

για μία ιεραρχική οργάνωση χωρίς κυριαρχία ή για μία οργάνωση χωρίς ιεραρχία.

α. δόμη, μέρος - όλο.

Αυτό που πρέπει από την αρχή να ξεκαθαρίσουμε είναι πως, το κάθε όλον αποτελείται από μέρη. Τα μέρη αυτά συνδέονται μεταξύ τους με διάφορους τρόπους, <άλλοτε στατικούς, άλλοτε δυναμικούς>, και οι συνδέσεις αυτές δημιουργούν αυτό που αποκαλείται δομή. Μιλάμε λοιπόν για την δομή ενός όλου ακριβώς γιατί και η κοινωνία για την οποία ενδιαφερόμαστε είναι ένα όλο, κατά συνέπεια έχει μια δομή, ένα σχεδιάγραμμα σχέσεων μεταξύ των μερών της, των ανθρώπων δηλαδή, που την κάνουν να νοήται σαν τέτοια. Την μορφή της δομής αυτής θα εξετάσουμε γενικά πιο κάτω.

Ο κλασικός ορισμός της δομής είναι "η διάταξη των μερών που αποτελούν ένα όλο" αλλά υπάρχει και η σύγχρονη τάση να εννοήται με την δομή αυτό το ίδιο το όλο "που αποτελείται από φαινόμενα αλληλέγγυα, τέτοια που καθένα να εξαρτιέται από τα άλλα και που είναι αυτό που είναι μέσα στην σχέση του με αυτά και δια μέσου αυτής της σχέσης. Η ιδέα αυτή είναι επίσης το κέντρο της λεγόμενης θεωρίας των μορφών. <Gestalt>. Επίσης με την μαθηματική θεωρία των ομάδων <1> η δομή μπορεί να οριστεί σαν "ένα σύνολο σχέσεων που θεωρούνται χαρακτηριστικές ανάμεσα σε στοιχεία... Αυτό που αποτελεί το χαρακτηριστικό αυτό του συνόλου των σχέσεων είναι ότι παραμένει αναλλοίωτο για τις πράξεις μιας

ομάδας." <2>

Πάντως αυτό που θέλουμε να γίνει κατανοητό είναι πως το όλο δεν μπορεί να εξηγηθεί μόνο με τα μέρη, το σύνθετο με τα στοιχεία κλπ. Αυτό θα ήταν μια μηχανιστική αντίληψη. Απεναντίας επειδή ακριβώς το όλο είναι περισσότερο από το άθροισμα των μερών του, λέμε πως οι σχέσεις μεταξύ των μερών που αποκαλούνται δομή είναι αυτές που δίνουν στο όλο το κάτι περισσότερο, αυτό το κάτι που τα μέρη αθροιστικά δίνουν. Ετσι η δομή δεν είναι μόνο κάτι στατικό, απεναντίας, είναι και διαδικασίες, σχέσεις κίνησης στον πραγματικό και φανταστικό χώρο. Ο ορισμός της δομής σαν ένα σύνολο σταθερών συνδέσεων ανάμεσα σε αδρανή στοιχεία στον χώρο είναι μονομερής. Η δομή είναι και λειτουργία, κατά συνέπεια θα λέγαμε πως θα πρέπει να αναφέρεται στον χώρο και στην λειτουργία και δεν μπορεί να περιοριστεί ούτε στην μια ούτε στην άλλη, γιατί είναι κάτι περισσότερο από το άθροισμα των δύο τους. Είναι δομή λειτουργική και λειτουργία δομική. Η σύνθεση των δύο αυτών πλευρών είναι η πραγματικότητα.

Για να μην παρεξηγηθούμε, δεν βλέπουμε παντού δομές, ούτε θέλουμε να εξηγήσουμε τον κόσμο μέσα από τις δομές. Απλώς επειδή θα μιλήσουμε για την ιεραρχία θεωρούμε πως ο πιο πρόσφορος τρόπος για να την μελετήσουμε είναι δια μέσου των δο-

μών. Γιατί αυτή, όντως μια δομή διέπεται απ'όλα τα χαρακτηριστικά των δομών.

β. γενικά περί ιεραρχίας.

Τι είναι λοιπόν η ιεραρχία; Είναι μια δομή που ενώνει τα μέρη σε όλο. Είναι οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των μερών που αφορούν την οργανική και κοινωνική ζωή και οι οποίες συντάσσουν λειτουργικά τα μέρη σε μια δένδροειδή ή πυραμοειδή διάταξη. Και είναι η δομή που κάνει να λειτουργούν οι οργανικές και κοινωνικές οντότητες. Θα μπορούσαμε να πούμε μαζί με τον Άρθουρ Κάιςλερ <3> πως "όπου υπάρχει ζωή αυτή θα πρέπει να έχει μια ιεραρχική οργάνωση.

Η ιεραρχία είναι βέβαια ένα όλο που είναι κάτι διαφορετικό και περισσότερο από τα μέρη. Τα μέρη αυτά που μπορεί να είναι υποσύνολα, στοιχεία κλπ και τα οποία ο Κάιςλερ τα ονομάζει ολόνια καθορίζουν σχηματικά και την μορφή της ιεραρχίας. Έτσι ο αριθμός των επιπέδων και των μερών ή ολόνιων από τα οποία αποτελούνται τα επίπεδα, καθαρί-

ζουν αντίστοιχα το βάθος και το εύρος της ιεραρχίας. Εδώ θέλουμε να επαναλάβουμε πως τα επίπεδα και μέρη δεν νοούνται σαν κλασματικές οντότητες της ιεραρχίας. Έτσι θα ήταν ατελή δυσλειτουργικά. Θεωρούνται σαν αυθόρμητες υπάρξεις βέβαια, που όμως δεν έχουν ιδιαίτερη έννοια αν αποσυνδεθούν από τον σκοπό που λέγεται όλο και που επιτυγχάνεται δια μέσου της δομής-ιεραρχίας. Βέβαια αυτή η δομή-ιεραρχία δεν είναι μόνο οργάνωση αλλά είναι και κατά μια ισχυρή έννοια, το όλο.

Έτσι, όπως μας λέει και ο Κορνήλιος Καστοριάδης για την κοινωνία "η θεσμιμένη κοινωνία απείρως υπερβαίνει το σύνολο των ατόμων που την συνθέτουν, αλλά που δεν μπορεί να υπάρξει παρά όντας πραγματοποιημένη, ενσωματωμένη μέσα στα άτομα που κατασκευάζει. Αυτήν την ιδιότυπη σχέση δεν μπορούμε να την σκεφθούμε υπό τις κλασικές κατηγορίες του όλου και του μέρους, του συνόλου και των στοιχείων, του γενικού και του μερικού κλπ. Δημιουργώντας τον εαυτό της η κοινωνία και κάθε κοινωνία δημιουργεί τα άτομα δια μέσου των οποίων μπορεί να υπάρξει." <4>

Και αυτό είναι το πρώτο και οικουμενικό στοιχείο των ιεραρχιών, δηλαδή η σχετικότητα και η κυριολεκτική ασάφεια της σχέσης μέρους-όλου με ένα από τα συναθροίσματά τους. Για να κατανοηθούν με τον καλύτερο τρόπο αυτά που λέμε ως πάρουμε για παράδειγμα την ιεραρχία σε μια κρατική υπηρεσία, ας πούμε το υπουργείο γεωργίας. Οι εργαζόμενοι σ'αυτό είναι κατανεμημένοι σε διάφορα επίπεδα, τις διευθύνσεις. Κάθε διεύθυνση έχει διάφορα τμήματα των οποίων ο αριθμός καθορίζει το εύρος της ιεραρχίας ενώ οι διευθύνσεις καθορίζουν το βάθος της. Διευθύνσεις και τμήματα λοιπόν

που είναι τα μέρη συνενώνονται δια μέσου ιεραρχικών σχέσεων <που είναι μια δομή> και δημιουργούν το όλο που είναι το υπουργείο. Κάθε διεύθυνση, για παράδειγμα η διεύθυνση τεχνικών έργων που είναι μέρος δεν έχει καμιά υπόσταση μόνη της, εάν δεν νοήται στα πλαίσια του συγκεκριμένου υπουργείου, εάν δεν λειτουργεί για τις ανάγκες του, τα αντικείμενα απασχόλησής του, τα συμφέροντά του. Μια διεύθυνση τεχνικών έργων δεν είναι τίποτα ή καλύτερα είναι κάτι εφόσον οριστεί το όλο στο οποίο ανήκει, το υπουργείο στο παράδειγμά μας. Τα ίδια βέβαια ισχύουν και για τα τμήματα των διευθύνσεων. Από την άλλη βέβαια γίνεται αμέσως κατανοητό

πως το υπουργείο νοήται σαν τέτοιο και χωρίς την αναφορά στα μέρη του, τις διευθύνσεις και τα τμήματά του, αλλά είναι μια νόηση, γενική, ατελής, που δεν βοηθά στο να μάθουμε την λειτουργία του υπουργείου, τις δυνατότητές του, το μεγεθός του, τις ικανότητές του, την μορφή της δομής του τελικά.

Εδώ θα θέλαμε να ανοίξουμε μια παρένθεση. Αυτή η σχέση μέρους-όλου μας μεταφέρει δίπλα στους γνωστούς δυισμούς υποκειμένου - αντικειμένου, σώματος- πνεύματος, μέσα-έξω κλπ, που τόσο προβληματίζουν την ανθρώπινη νόηση. Δυισμοί που στο σήμερα τείνουν να ξεπεραστούν από απόψεις που τους θεωρούν όψεις του ίδιου πράγματος. Για παράδειγμα ο Χαιντέγκερ για τον δυισμό ύπαρξη-φαίνεσθαι μας έλεγε "ότι το "φαίνεσθαι" υπάρχει γιατί υπάρχει η ύπαρξη και η ύπαρξη υπάρχει γιατί υπάρχει το "φαίνεσθαι" των πραγμάτων και των όντων". Και πιο παλιά ο Χούσερελλ για τον δυισμό συνείδησης-εξωτερικού κόσμου διατύπωνε πως "η συνείδηση είναι συνείδηση των πραγμάτων". Αλλά και στον χώρο των φυσικών επι-

στημών οι ίδιες διαπιστώσεις. Ο Wolfgang Pauli μας λέει: δεν μπορεί να πει κανείς ότι η έννοια του ψυχο-φυσικού παραλληλισμού που διατυπώθηκε τον περασμένο αιώνα έλυσε το γενικό πρόβλημα της σχέσης που υπάρχει ανάμεσα στο πνεύμα και το σώμα, ανάμεσα στο εσωτερικό και στο εξωτερικό. Με το να εισάγει την έννοια της συμπληρωματικότητας στην ίδια την φυσική, η μοντέρνα επιστήμη μας έφερε ίσως πλησιέστερα σε μια ικανοποιητικότερη κατανόηση αυτής της σχέσης. Η πιο ικανοποιητική λύση θα ήταν μια ερμηνεία του πνεύματος και του σώματος σαν συμπληρωματικές όψεις της ίδιας πραγματικότητας." <4> Και εδώ κλείνουμε την παρένθεση.

Πάντως θα λέγαμε κι'εμείς πως, όπως κάθε τι που μας παρουσιάζεται είναι ένα "φαίνεσθαι" και σαν τέτοιο γίνεται κατανοητό στην αντίληψή μας, τότε και το όλο-μέρη σαν αναφερόμενο σ'αυτά τα "φαίνεσθαι" μπορεί να είναι και αυτό ένα "φαίνεσθαι". Αυτή η άποψη έχει ιδιαίτερα μεγάλη πιθανότητα να είναι σωστή. Έχει βέβαια σαν συνέπεια η έννοια της δομής να έμφανίζεται σαν βοήθημα της αντίληψης, ένα φάντασμα που βάζουμε μέσα σ'αυτά που μας περιτριγυρίζουν. Μπορεί και να είναι έτσι. Και συνακόλουθα η ιεραρχία να νοήται σαν τέτοια για τους ίδιους λόγους. Πάντως άσχετα αν αυτή υπάρχει σαν φαίνεσθαι ή είναι πραγματικότητα, εμείς θα την θεωρούμε σαν μια εκδήλωση αυτού που μας παρουσιάζεται, σαν ένα μέσον για να κατανοήσουμε τα όντα και τα πράγματα του "υπάρχειν".

Όμως αυτό είναι ένα σημείο που σε κάποια στιγμή θα πρέπει να μας απασχολήσει ιδιαίτερα, το κατά πόσο δηλαδή η ιεραρχία υπάρχει πραγματικά στο οργανικό και κοινωνικό φαίνεσθαι. Γιατί εφόσον ισχύει πως ο δυισμός όλου-μέρους δεν υπάρχει στην

πραγματικότητα, είναι δηλαδή το όλον μέρος και το μέρος όλον, τότε η δομή και τα συνέπεια και η ιεραρχία είναι χονδροειδής

κατασκευές που συσκοτίζουν αντί να φωτίζουν. Αλλά όλα αυτά δεν είναι του παρόντος για να σχολιαστούν περισσότερο.

<1>. Ένα σύνολο πράξεων αποτελεί μια ομάδα, όταν ένας οποιοσδήποτε αριθμός πράξεων του συνόλου που πραγματοποιούνται διαδοχικά, μπορεί πάντα να καταργηθεί από μια πράξη που ανήκει και αυτή στο σύνολο. Οποίες και αν είναι οι πραγματοποιούμενες πράξεις της ομάδας, μπορούμε να ξαναγυρίσουμε στο σημείο αφετηρίας, να ξαναφέρουμε τα στοιχεία στην κατάσταση απ' όπου τα είχαμε πάρει αρχικά, με μια πράξη της ίδιας ομάδας.

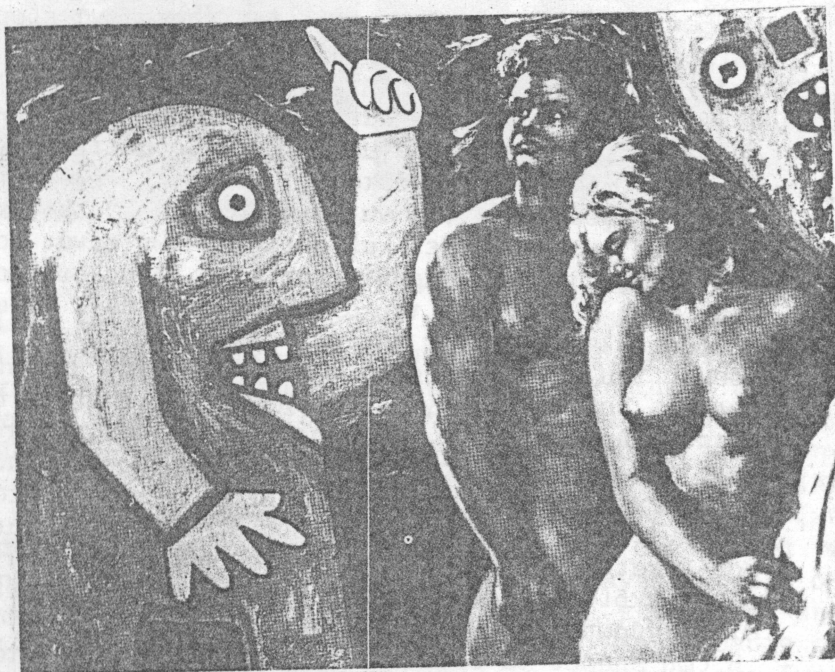
<2>. Οι ορισμοί της δομής και της ομάδας αντλήθηκαν από την εργασιά του Jacques Guillaumaud "Κυβερνητική και διαλεκτικός υλισμός."

<3> "Ένα φάντασμα στην μηχανή"

<4> "Οι ρίζες της σύμπτωσης". Άρθρου Καίσιερ. Όταν διαπιστώθηκε πως τα ηλεκτρονία είναι σε άλλες περιπτώσεις κύματα και σε άλλες σωματίδια τότε η συμπεριφορά αυτή ονομάστηκε αρχή της συμπληρωματικότητας.

< Σ' επόμενα κείμενα θα εξετάσουμε τα χαρακτηριστικά των ιεραρχιών. >

Γ. Ματθαίου.

Τα φαντάσματα του ανθρώπου.

"Ερχομαι αθόρυβα σαν φλόγα. Κάθε τι
που αγγίζω, μαζί του στάχτη γίνομαι
και κάθε τι που αφήνω γίνεται φως.

ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΣ

Προξενεί βαθύτατη απορία όταν σκεπτόμαστε το πως μπορεί ο άνθρωπος να ζει ξεχνώντας την τραγικότητα της ύπαρξής του. Οτι δηλαδή είναι ένα ον που δημιουργείται από την τύχη ριγμένο στον χώρο χωρίς να ρωτηθεί, χωρίς να συμμετάσχει στην δημιουργία του, ένα ον πεπερασμένο με καθορισμένο και σε κάθε στιγμή έτοιμο να εμφανιστεί τέλος.

Ενώ θα έπρεπε δηλαδή αυτή η πραγματικότητα να κυριαρχεί στις πράξεις του, διαμορφώνοντας μια ανάλογη στάση για την ζωή, βλέπουμε απεναντίας έναν άνθρωπο που ζει σαν να είναι αθάνατος, που έχει δημιουργήσει έναν κόσμο, έναν πολιτισμό, όπου κυριαρχεί απόλυτα μόνο το οτιδήποτε έχει "ξεχάσει" αυτήν την πραγματικότητα.

Τρία είναι κυριολεκτικά τα στοιχεία που καθορίζουν την ύπαρξη: ΤΟ ΤΥΧΑΙΟ - ΤΟ ΠΕΠΕΡΑΣΜΕΝΟ - Ο ΕΠΙΚΕΙΜΕΝΟΣ ΣΕ ΚΑΘΕ ΣΤΙΓΜΗ ΤΗΣ ΥΠΑΡΞΗΣ ΘΑΝΑΤΟΣ. Είναι αυτά που δίνουν την φύση της ανθρώπινης ζωής και τα οποία θα έπρεπε να εισβάλλουν και να επιρρεάζουν απόλυτα την κάθε ανθρώπινη εκδήλωση. Κάθε τόσο πρέπει να μας έρχεται στην σκέψη η ρήση του Σαρτ: Είναι παράλογο που γεννηθήκαμε και είναι παράλογο που πεθαίνουμε. Και αυτό γιατί δίνει με πραγματικό και τρομακτικό τρόπο την εικόνα της ζωής, δηλ. μπροστά στην παντελή έλλειψη ερμηνείας με τον αναπόφευκτο θάνατο να κρυφοκοιτάει έτοιμος να αρπάξει την ευκαιρία για να ζήσει και αυτός, η ζωή είναι παρά μια αποτυχία, όπως μας λέει χαρακτηριστικά ο ίδιος συγγραφέας.

Και αυτή η τραγωδία του ανθρώπου που κάνει να φαίνονται παράλογες όλες οι αξίες και οι αρχές του, όλη η ιστορία και ο κόσμος του, είναι η αξία της ζωής. Είναι η ουσία που νομιμοποιεί, που δικαιολογεί οτιδήποτε επιθυμεί ή δεν επιθυμεί η ύπαρξη. Αυτή είναι η πραγματικότητα όσο και αν δεν μας αρέσει, όσο και αν εξοργίζει επειδή νομιμοποιεί μόνο μερικά από τα υπάρχοντα αξιακά στοιχεία. Είναι η φυσική θέση της ύπαρξης απέναντι στη ζωή που της παρουσιάζεται και είναι η μόνη στάση που δικαιολογείται απέναντι σ'έναν κόσμο που δεν φαίνεται παρά σαν η εκδίκηση του ΕΙΝΑΙ απέναντι στην αντίληψη, απέναντι στον άνθρωπο τελικά.

Η ζωή μπορεί να οριστεί και σαν τη δυνατότητα που αποκτά ο θάνατος για να κάνει την εμφάνισή του. Κατά μια έννοια η γέννηση είναι η εμφάνιση του θανάτου και όχι της ζωής. Η ζωή κυριαρχεί με την εποπτεία του θανάτου, αποκτά την γνώση του κό-

σμου-φαίνεσθαι για να χαθεί έπειτα. Τι ανηθικότητα πράγματι; Όχι μόνο είναι τυχαία και πεπερασμένη αλλά βρίσκεται πάντοτε κάτω από την τρομοκρατία του θανάτου.

Από την άλλη πλευρά ο άνθρωπος ρίχνεται σ'έναν κόσμο που είναι οργανωμένος κοινωνικά. Και αν βιολογικά καθορίζεται από τα τρία στοιχεία που προηγουμένως αναφέραμε και που είναι τα κύρια υπαρξιακά του στοιχεία, για να επιζήσει πρέπει να υποστεί < και αυτό παρά την θέλησή του >, μια εκπαίδευση που θα τον κάνει να ζει κοινωνικά με τους ομοίους του.

Έτσι ο άνθρωπος χαρακτηρίζεται από τα κύρια υπαρξιακά στοιχεία και από το κοινωνικό. Όλα τους είναι αναπόφευκτα. Δεν ερωτούν την ύπαρξη αλλά είναι οι προϋποθέσεις γι'αυτήν. Και επειδή υπάρχουν και συγχρόνως τρομοκρατούν με την αλήθεια τους, άσχετα αν τα βιώνουμε ή όχι, άσχετα αν είναι η μόιρα ή το πεπρωμένο μας, μπορούμε χωρίς δυσκολία να τα ορίσουμε σαν τις εξουσίες που κυριολεκτικά δίνουν την υπόσταση της ζωής, που την κυβερνούν ολοκληρωτικά.

Gloria Swanson

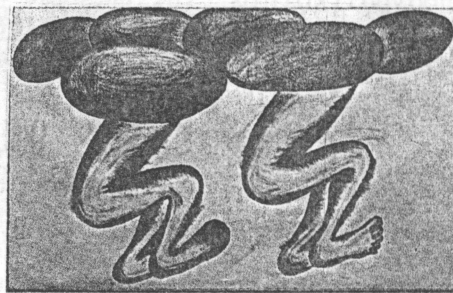
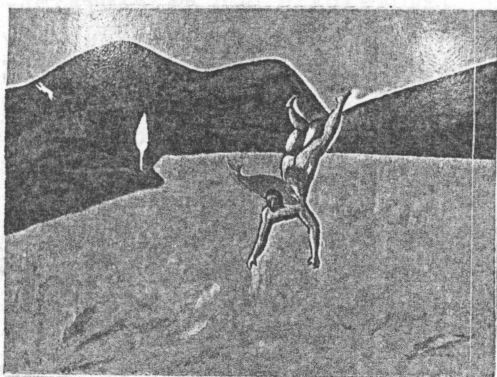
Rodolfo Valentino

Και επειδή βρίσκονται κρυμμένες πίσω από κάθε τι, πίσω από κάθε φαίνεσθαι πραγματικό και φανταστικό, λογικό και παράλογο, πολιτικό και πολιτισμικό, αξιακό και αισθησιακό, θα μπορούσαμε χωρίς δυσκολία να τις χαρακτηρίσουμε σαν ΤΑ ΦΑΝΤΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΥΠΑΡΞΗΣ, αυτά που υπενθυμίζουν και χαρακτηρίζουν την πραγματικότητα της ύπαρξης και σαν το ΦΑΝΤΑΣΜΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ αυτό που υπενθυμίζει την αλήθεια της κοινωνίας. Βέβαια η ζωή έτσι μοιάζει σαν ένα στοιχειωμένο σπίτι, με τα φαντάσματα να κάνουν την εμφάνισή τους όχι μόνο μετά τα μεσάνυχτα, αλλά σε κάθε στιγμή, σε όποια στιγμή θέλουν. Αλλά δεν είναι έτσι μήπως; Επειδή κατορθώσαμε σαν είδος να μην αναλογιζόμαστε σε κάθε στιγμή < και αυτό θα ήταν κόλαση > το παράλογο της ζωής μας, είτε αγνοώντας την αλήθεια της ηθελήμενα, είτε μεταμορφώνοντας το τέλος σε αρχή μιας άλλης ζωής, αυτό δεν σημαίνει πως τα φαντάσματα δεν κυκλοφορούν μέσα στους διαδρόμους της σκέψης, της συνείδησης, του ανθρώπινου όνειρου και πράξης, εκτοξεύοντας πόνο, ίλιγγο, πανικό, περίεργες συμπεριφορές.

Ο άνθρωπος με την σύλληψη του στην μήτρα της ζωής περιτριγυρίζεται απ'αυτά. Τον συνοδεύουν κρυμμένα μέσα στο δάσος του φαίνεσθαι, υλικού και πνευματικού. Εμφανίζονται στις σκοτεινές στιγμές της μοναξιάς, του τρόμου για το τέλος που μπορεί να έρθει σε κάθε στιγμή, που θα έρθει σε κάποια στιγμή. Ζουν συγχρόνως και χωριστά. Έτσι παρατηρούμε στην ανθρώπινη κοινωνία να κυριαρχεί το φάντασμα της κοινωνικής εξουσίας που μέσα από την πραγματική και φανταστική του φυσιογνωμία βρήσκειται παντού, μέσα σε κάθε σκέψη και πράξη του ανθρώπου. Αλλά και τα υπαρξιακά φαντάσματα αναμένουν πίσω από κάθε ανθρώπινο συλλογισμό, κίνηση, έτοιμα να πονέσουν, να φοβίσουν, να ανατριχιάσουν. Είναι σαν τα δύο πρόσωπα του Ιανού. Το ένα πρόσωπο τα φαντάσματα της ύπαρξης, το άλλο το φάντασμα της κοινωνίας και τα δύο πρόσωπα, του ίδιου όντος, του ανθρώπινου.

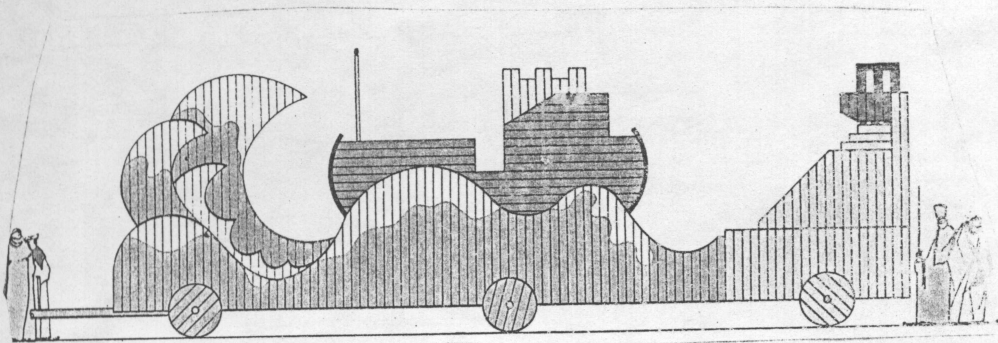
Στον ανθρώπινο αγώνα για τη βελτίωση της ζωής, για τη βελτίωση ουσιαστικά του περάσματος από την ανυπαρξία < ή και από κάποια άλλη μορφή ζωής > σε αυτό που μας φαίνεται και το αποκαλούμε κόσμο, δεν αρκεί μόνο ο αγώνας ενάντια στις συνθήκες του περάσματος αυτού. Ο αγώνας πρέπει να έχει μέσα του και την υπαρξιακή διάσταση, τον πόλεμο ενάντια στα υπαρξιακά φαντάσματα. Εδώ θέλουμε να γίνει κατανοητό το εξής: η αγνόηση των χαρακτηριστικών της ανθρώπινης υπόστασης στο όνομα της βελτίωσης του κοινωνικού φαντάσματος, όπως γίνεται στα περισσότερα προτάγματα για κοινωνική αλλαγή, είναι τουλάχιστον μικρονοική. Οποια βελτίωση και αν επέρχεται στο πέρασμα, μια στιγμή όπου θα κάνει την εμφάνισή του ένα από αυτά, ας πούμε ένα ξαφνικός κίνδυνος θανάτου, φθάνει για να καταστρέψει την αίσθηση αυτής της βελτίωσης για την ύπαρξη.

Αυτό βέβαια δεν σημαίνει πως θα πρέπει να ζήσουμε λαμβάνοντας κυριαρχικά υπ'όψη μας τα υπαρξιακά φαντάσματα, γιατί τότε είναι σίγουρο πως θα φθάσουμε με ευκολία σε δοξασίες που θα υμνούν κάποια υπέρτατη δύναμη, κάποιον θεό, κάποια τελολογική διαδικασία. Ο άνθρωπος βέβαια πρέπει να ενδιαφερθεί ολοκληρωτικά για όλα τα φαντάσματά του... Πρέπει να τα γνωρίσει, να τα εξουδετερώσει μεταμορφώνοντάς τα, πρέπει να τα λαμβάνει υπ'όψη του σε κάθε κριτική, σε κάθε πρόταση, σε κάθε κίνητρό του, σε όλα αυτά που θέλει να πει και να κάνει στο πέρασμά του και για το πέρασμά του. Γιατι είναι αυτά που δείχνουν με έντονο τρόπο το πως οι υπάρχουσες αξιακές και κανονιστικές

αρχές είναι ακατάλληλες για την ανθρώπινη τροχιά. Ο άνθρωπος χρειάζεται κάτι άλλο για το πέρασμα από την ζωή. Δεν χρειάζεται τις αρχές όπως του τις προσφέρει το κοινωνικό φάντασμα, τις οικονομικές, τις πολιτικές, τις πολιτισμικές, τις κομματικές, αλλά και τις προσωπικές, τις διαπροσωπικές, τις αισθηματικές κ.λ.π., που τον επιπεδοποιούν, που τον τυφλώνουν από την γνώση του περάσματος, από την βίωση του είναι της ύπαρξης και του κόσμου. Δεν χρειάζεται τις κοινωνικές αρχές που επιβάλλουν τα φαντάσματα κρυμμένα πίσω από τα τοιχώματα του τουνελ του περάσματος.

Η ύπαρξη είναι μεταφυσική και ακατανόητη, είναι πολύμορφη και πολύπλοκη, είναι παράλογη και λογική, είναι το οτιδήποτε. Και αυτό το "οτιδήποτε" ζητά μια γνώση, μια δυνατότητα για να ερμηνεύσει, να υπερβεί, να γνωρίσει τα φαντάσματα που την περιτριγυρίζουν έτσι ώστε να εξουδετερώσει την τρομοκρατία που προκαλούν. Το κοινωνικό φάντασμα μπορεί να γίνει κατανοητό και να εξουδετερωθεί μόνο εφόσον βιώσουμε ότι είμαστε όντα με υπόσταση εξαρτημένη και τρομοκρατημένη από τα φαντάσματα που προαναφέραμε. Αυτό θα έχει σαν συνέπεια να παραχθούν οι δυνάμεις εκείνες που θα αναζητήσουν την αλήθεια της ύπαρξης και την υπέρβαση της οδυνηρής πραγματικότητάς της. Και αυτές οι δυνάμεις θα αισθάνονται το παράλογο του περάσματος, την αβυσσότητα του κοινωνικού φαντάσματος που το διαχειρίζεται και θα αγωνίζονται.

Θα λέγαμε τελικά πως η εξουδετέρωση του υπάρχοντος κοινωνικού φαντάσματος είναι απαραίτητη και αυτό μπορεί να γίνει μόνο με τον ΛΟΓΟ που θα υπολογίζει τα χαρακτηριστικά της ανθρώπινης ύπαρξης. Σημαίνει αυτό πως θα πρέπει να προσπαθούμε να εξουδετερώσουμε αλλά και να λαμβάνουμε υπ'όψη τα φαντάσματα της ύπαρξης. Γιατί δεν μπορούμε να μιλάμε για πρόταγμα απέναντι στην κοινωνία που ζούμε χωρίς να ενθυμούμαστε πως η ζωή είναι ένα απλό πέρασμα, ένα παράδοξο, ένα φαίνεσθαι που δεν υπόσχεται τίποτα, αλλά και που υπόσχεται το παν.

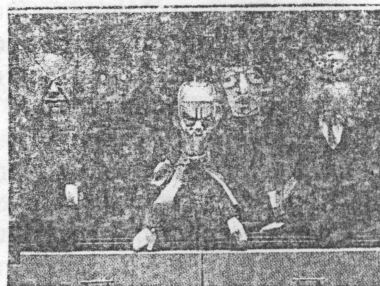
Αυτός ο λόγος δεν μπορεί παρά να είναι πολυδιάστατος, να απορρίπτει δηλ. την μονοδιάστατη γνώση. Θα πρέπει να είναι πνευματικός και υλιστικός, μεταφυσικός και τεχνολογικός, να αντιλαμβάνεται με μια κατ'αίσθηση αλλά και με μια παρ'αίσθηση αντίληψη τον κόσμο, να υπολογίζει τον άνθρωπο τελικά όχι σαν να έχει απεριόριστο χρόνο αλλά σαν μια οντότητα που είναι

περαστική και ιδιαίτερα πεπερασμένη και συγχρόνως τρομοκρατημένη από την συνεχή εποπτεία του θανάτου, αλλά και που υπάρχει η πιθανότητα να είναι κάτι πολύ περισσότερο απ'ότι φαίνεται.

Τα υπαρξιακά φαντάσματα τελικά μπορεί να φοβίζουν με την αλήθεια τους, αλλά συγχρόνως γελοιοποιούν τις σημερινές ισχύουσες "εικόνες" για το πολιτικό, το ηθικό, το δίκαιο. Και έτσι μπορούν να εξουδετερώσουν το κοινωνικό φάντασμα και τους υποστηρικτές του, μπορούν να γίνουν η αλήθεια μέσα από την οποία να αναδειχθεί ο ΛΟΓΟΣ που θα ανοίγει στην ύπαρξη μονοπάτια αφάνταστα ονειρικά, δρόμους που θα οδηγούν στην υπέρβαση του παράλογου περάσματός της από την ζωή-φαίνεσθαι, προς μια ζωή που δεν θα αναζητά την αλήθεια αλλά θα είναι η ίδια η αλήθεια.

Α. Μηλιωρίδης.

"Σε επόμενα κείμενα θα δείξουμε το πως τα φαντάσματα της ύπαρξης μπορούν <και αυτό μόνο με το ότι υπάρχουν> να αποκαλύψουν την πραγματική εικόνα του κοινωνικού φαντάσματος και των υποστηρικτών του αλλά και αυτών που υποτίθεται αγωνίζονται εναντίον του."

Το "στο δρόμο" ευδίδεται όποτε μπορούμε. Στο τεύχος αυτό συνεργάστηκαν: Α. Μηλιωρίδης, Χ. Φορντίδης, Σ. Παπαγεωργίου, Γ. Μαυθαίου.

Υπεύθυνος της έκδοσης: Α. Μηλιωρίδης. Τ.Θ. 3646, 10210 Αθήνα.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1990.

250 δρχ

